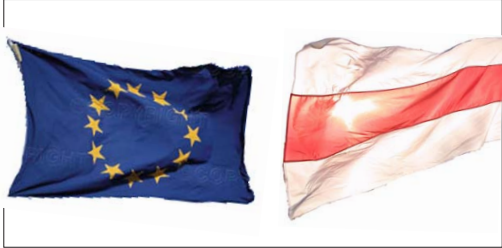

Наша Ніва

П Е Р Ш А Я Б Е Л А Р У С К А Я Г А З Е Т А

Заснаваная ў 1906. Адноўленая ў 1991. Выходзіць у пятніцы

Беларусь і Эўропа
Што нас чакае заўтра?

старонка 4

Аляксандар Фядута

«Я не вінаваты — краіна такая!»

старонка 5

ВОЛЯ І ПЯТЛЯ

Фіскальны шмон

Міністэрства падаткаў і збораў накіравала ў раённыя падатковыя інспэкцыі цыркуляр з прадпісаннем тэрмінова правярць усе незалежныя выданні. Яно патрабуе выяўленьня «сувязяў з ілжэструктурамі». Старонка 2.

МАСТАЦТВА

Адкрыццё фатографі

Кажуць: «Вялікае відаць на адлегласці». Творы гэтага вучня Булгака ёсць у кожнага старажыла Докшыцаў. Са здымкаў, зробленых у 1940—1950-х маэстра Вішнеўскім, на нас пазірае эпоха. Піша Віктар Маркавец. Старонка 2.

ЭСЭ

Пагроза Атэнам

Існуе ўстойлівы стэрэатып, што агрэсію супраць суседзяў праяўляюць тыранічныя рэжымы, а дэмакратыя, наадварот, ад прыроды міралюбная. Жыхары знішчаных паселішчаў на грэцкай высьпе Самас з такой думкай не пагадзіліся б. Яны бачылі, як пад гукі флейтаў разбуралі сьцены іх гандлёвых гарадоў. Ім у віну паставілі нежаданьне жыць паводле дэмакратычных прынцыпаў. Парадокс? Не, хутчэй, заканамернасьць. Дэмакратыя — гэта ад грэцкага нараджэньня лад з актыўнай замежнай палітыкай. Ці не таму радыкальная дэмакратыя часта гіне пад уласнымі руінамі? Эсэ Алега Дзярновіча. Старонка 18.

Падпіска на «ARCHE»

На любой пошце можна падпісацца на часопіс «ARCHE» на другое паўгодзьдзе 2005 году. Падпіску прымаюць да 15 чэрвеня, хоць магчыма, што «Белпошта» падоўжыць тэрмін падпісной кампаніі. Падпісны індэкс 00345. Калі колькасць падпісчыкаў істотна вырасьце, часопіс пяройдзе на штомесячную пэрыядычнасьць выхаду.

Звод правілаў

клясычнага правапісу. Старонкі 9—16.

У канцы жніўня — пачатку верасня 2004 году Працоўная група правяла адкрытае анкетаваньне па найбольш кантраверсійных пытаньнях — шляхам адраснага рассыланьня, а таксама праз газэту «НН» (№32 за 27 жніўня) ды інтэрнэт-сайт www.pravaris.org; вынікі анкетаваньня былі ўлічаныя ў праекце Збору, які сёлета ў сярэдзіне студзеня Працоўная група разаслала 27-мі адрасатам (мовазнаўцам, літаратарам, у зацікаўленыя інстытуцыі) на водгук. Апошні этап — унясенне карэктываў і зацьверджаньне канчатковае рэдакцыі — скончыўся на пачатку сакавіка гэтага году.

Асноўнымі прынцыпамі дзейнасьці Працоўнае групы былі:

- 1) захаваньне традыцыю («старыны ня рушыць, навіны ня ўводзіць») і па магчымасьці скасаваць разьбежнасьці ды ўнутраныя супярэчнасьці ў сучаснай практыцы «тарашкевіцы»;
- 2) спрасьціць тое, што паддаецца спрашчэньню, каб клясычны правапіс быў больш канкурэнтаздольны й вымушаў да зрухаў афіцыйны правапіс;
- 3) палегчыць будучае збліжэньне правапісаў.

У цяперашнім Зборы Працоўная група збольшага захавала змест разьвязаньняў, прапанаваных у праекце В.Вячоркі, але істотна перапрацавала фармулёўкі артаграмаў, аб'ём і разьмеркаваньне матэрыялу па разьдзелах, ілюстрацыйны матэрыял, а таксама дапоўніла дакумэнт шэрагам новых разьдзелаў і артаграмаў. Некаторыя артаграмы сфармуляваныя ўпершыню, аднак яны ня ўводзяць новых прынцыпаў, а экстрапалююць ужо існуючыя на матэрыял, дагэтуль не апісаны (а частку — і неўнармаваны) з артаграфічнага гледзішча.

Рэкордная галадоўка

Найдаўжэйшую палітычную галадоўку трымае ў Берасьцейскім сьледчым ізалятары экс-дэпутат Сяргей Скрабец.

Сяргей Скрабец, лідэр дэпутацкае групы «Рэспубліка» ў палатце прадстаўнікоў папярэдняга скліканьня і актыўны апанэнт цяперашняй улады, быў зьмешчаны ў Берасьцейскае СІЗА 15 траўня. Яму інкрымінуюць крымінальнае злачынства. Сам ён уважае сваю справу палітычнай. Ён абвесьціў бестэрміновую галадоўку, патрабуючы неадкладнага вызваленьня. 25-ты дзень ён нічога ня есьць, п'е толькі ваду. У С.Скрабца пачаўся галаўны боль, бяссоньне, болі ў нырках.

Працяг на старонцы 2.

Сьпіс Касьцяна

Дэпутат-лукашэнкавец Сяргей Касьцяна не расіст і не нацыст. Ён сацыял-дарвініст. Піша Лёлік Ушкін.

Прапанова Сяргея Касьцяна правесці стэрэлізацыю асацыяльных тыпаў выклікала ў кожнага журналіста стандартны рэфлекс — забацаць скандальны артыкул пад шапкай «Беларускі Мэнгэле зьбіраецца стэрэлізаваць 100 тысяч чалавек!». Тым больш што палататнік належыць да Камуністычнай партыі Беларусі (КПБ), на старонках друкаванага органу якой «Мы і время» побач з панэгірыкам Леніну час ад часу можна знайсці артыкул аб небясьпечнасьці міжрасавых шлобаў.

І чырвоныя, і карычневыя, сапцы, мелі свае эўгеністычныя лы. асьцяк чырвоных эўгеністаў іла дарэвалуцыйная прафэзі — аматары кніжак бацькі-іавальніка пльні Фрэнсіса Ътана (1822—1911).

Працяг на старонцы 3.

Рэкордная галадоўка

Працяг са старонкі 1.

Адвакат **С.Скрабца Міхаіл Хоміч** кажа, што палітык (на фота) гатовы выйсці з галадоўкі: «Але ён патрабуе стварыць адпаведныя ўмовы. Калі ня будзе ўмоваў, ён з галадоўкі ня выйдзе». Хоміч падаў адпаведную заяву начальніку Берасцейскага СІЗА. Ён таксама мае з'яўнуцца з заявай пра змену меры стрымання на падпіску аб нявыезьдзе або хатні арышт: ва ўмовах ізалятару выйсці з галадоўкі без цяжкіх наступстваў цяжка.

Гэта найдаўжэйшая палітычная галадоўка ў гісторыі краіны. У 1996 г. **Юры Хадыка** галадоў у турме 23 дні, пасля чаго выйшаў на свабоду ў выніку пратэстаў сусветнай грамадзкасці.

Пачатак лета-2006 адзначыўся драматычным пагаршэннем становішча з правамі чалавека ў Беларусі. Колькасць палітвязняў расце: да іх ліку неўзабаве маюць далучыцца асуджаныя **Мікола Статкевіч** і **Павал Севярынец**.

За арганізацыю мірнай акцыі пратэсту 25 сакавіка 2005 году працягвае знаходзіцца пад вартай у СІЗА дэпутат Вярхоўнага Савету 13-га склікання **Андрэй Клімаў**.

Суды, паводле цвёрджання юрыста незарэгістраванага праваабарончага цэнтру «Вясна» **Валенціна Стэфановіча**, усё часцей прызначаюць арышты і штрафы ўдзельнікам несанкцыяваных акцыяў — нават затрыманым упершыню. Раней ім проста выносілі папярэджанні.

«Я ўжо не кажу пра спыненне справаў праз адсутнасць складу злачынства, — зазначыў В.Стэфановіч у інтэрвію Інтэрнэт-газэце «Эўрамост». — Нават у тых выпадках, калі сьведкі-амаўцы ня могуць даць ніякіх паказанняў наконт таго, што зрабіў менавіта гэты затрыманы. Усе рапорты пішуцца абсалютна аднолькава: удзельнічаў у несанкцыяваным шэсці, крычаў «Жыве Беларусь!» — і ўсё на гэтым».

Апазыцыйныя палітыкі гатовыя да ахвяраў у барацьбе за свае ідэалы. Мікола Статкевіч заявіў: «Сытуацыя такая, што нам з Паўлам Севярыцам, магчыма, яшчэ будуць зайздросціць. Я прагназую, што дзеянні рожму з набліжэннем выбараў будуць яшчэ больш цынічнымі». Статкевіч заклікаў апазыцыйных палітыкаў адкінуць усе асабістыя амбіцыі — проста бессэнсоўныя ў цяперашняй сытуацыі.

Аркадзь Шанскі

Фіскальны шмон

Міністэрства падаткаў і збораў накіравала ў раённыя падатковыя інспэкцыі цыркуляр з прадпісаннем тэрміновае праверкі ўсіх незалежных выданняў краіны. Ён патрабуе выяўлення «сувязяў з ілжэструктурамі».

У міністэрскім распараджэнні патрэба правядзення комплексных праверак тлумачыцца тым, што Мінінфармацыі і праваахоўныя органы ўстанавілі «факты парушэння заканадаўства» гэтымі прадпрыемствамі.

У сьпісе — практычна ўсе незарэаграваныя газеты і часопісы, што выходзіць як па-беларуску, так і па-расейску. Ня толькі тыя, якія традыцыйна лічацца «незалежнымі», але і камэрцыйныя выданні нахштальт «Криминального обозрения».

Загад патрабуе правярць выданні «БелКП-прэс» (гэта «Камсамолка»), УП «Несьяровіч», газеты «Згода», «Белорусскую газету» і яшчэ дзясяткі выданняў. Нават тыя, што даўно не выходзіць, як «Навінкі». У сьпісе таксама — інфармацыйная кампанія БелаПАН. Задачы праверкі — правільнасць адлюстравання вырчкі і «сувязі з ілжэструктурамі».

Выклікае здзіўленне, як гэта ананімныя «праваахоўныя органы» выявілі парушэнні ва ўсіх незалежных выданнях адначасова. У Міністэрстве інфармацыі ніхто ня змог нам растлумачыць, якія «факты парушэння заканадаўства» выяўлены адначасова ва ўсіх выданнях. Як нам растлумачылі, міністэрства ўвогуле не ўпаўнаважана кантраляваць гаспадарчую дзейнасць выданняў.

Дакумэнт прадпісвае выявіць рэкламадаўцаў газэтаў і арганізаваць сустрэчны праверкі ў іх. Гэта, магчыма, адлюстроўвае галоўную задачу шмону — намякнуць пазасталым рэкламадаўцам незалежнай прэсы на непажаданасць далейшага размяшчэння абвестак. Такія праверкі таксама — спосаб псыхалогічнага і фінансавага ціску на выдаўцоў і супрацоўнікаў СМІ. Ведомства Ганны Дзейкі ў сваім цыркуляры нават не парупілася развясці

«па розных сьпісах» з газэтамі Беларускаю асацыяцыю журналістаў (БАЖ), што, як вядома, рэкламы не размяшчае па азначэнні.

Фіскальны праверкі ўжо стартвалі ў БАЖ, дзе папярэдняя праверка прайшла ў лістападзе, «Свободных новостях-плюс», часопісе «Асче» (папярэдняя скончылася ў сьнежні), «Детективной газете». Письмо ўказвае, што праверка мусіць пачынацца ў выпадку, калі папярэдняя адбылася менш чым шэсць месяцаў таму. Гэта тлумачыць, чаму праверкі не пачаліся сынхронна ў розных СМІ. Так, «НН» перажыла дзеве комплексныя падатковыя праверкі ў сьнежні і студзені.

Ня выключана, што ў такім рэжыме — адна татальная праверка на шэсць месяцаў — недабтай незалежнай прэсе прыйдзецца існаваць аж да прэзыдэнцкіх выбараў-2006.

У сталічных рэдакцыях пашырана меркаванне, што гэта поста за публікацыі пра факты бязладздыя, карупцыі і парушэнні законнасці ў краіне.

Барыс Тумар

МАСТАЦТВА

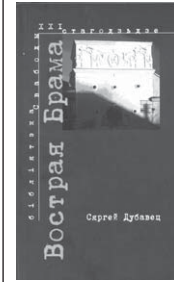

Адкрыцьцё фатографы

Ягоня творы ёсць у кожнага старажыла Докшыцаў. Кажуць: «Вялікае відаць на адлегласці». Патрэбен час, каб дарасці да разуменьня тых тонкіх вібрацый душы, якімі пазначаныя творы сапраўднага талента. Здымкі, зробленыя ў 1940—1950-х мастра Вішнеўскім — мастаком школы Булгака, выстаўлены ў кавярні «Добрыя мьслі». З пажоўклых, часам амаль страчаных выяў на нас пазірае эпоха. Не такая страшная, як нам можа ўяўляцца. Эпоха духу, а не матэрыі. Піша мастак Віктар Маркавец.

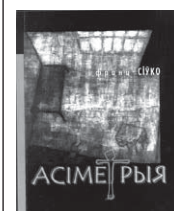
Працяг на старонцы 8.

БІБЛІЯТЭКА

Кніга ключоў

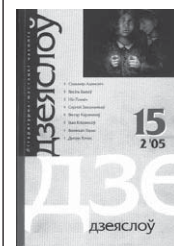
У «Бібліятецы Свабоды» выйшаў зборнік выбраных эсаў Сяргея Дубаўца.

Віцебская містыка

Сіўко Франц. Асымэтрыя. — Менск: Беларускі кнігазбор, 2005.

У кніжачку зручнага фармату пакет-бук увайшлі новыя творы віцебскага містыка — апеведы, эса, запісы: «Бацэчка Зэн», «Кручонкі і сын мой», «Клёнік», «Мары з бульвару Даву», «Тры мае Магдалены», «Куфар айша Тамаша». Невялікі тыраж трапіць пераважна ў бібліятэкі.

Новы «Дзеяслоў»

Дзеяслоў. 2005. №2 (15)

У новым «Дзеяслове» друкуюць свае кароткія творы і мініятуры Леанід Дранько-Майсюк, Ніл Гілевіч, Славамір Адамовіч. Зь перакладаў — нават Дылана Томаса ў перакладзе Кацярыны Крывашэйцавай «Першазьяры каханья». Публікуюцца архівы Васіля Быкава. Філёляг Сяргей Запрудзкі і журналіст Віктар Корбут вядуць гаворку пра два існыя правапісы беларускай мовы: якая стратэгія — разнастайнасці ці аднастайнасці будзе спрыяць росту прэстыжу беларускай мовы. На анкету «Дзеяслова» адказваюць Рыгор Барадулін, Янка Брыль, Алесь Бадак.

АШ

Працяг на старонцы 6.

Казулін збліжаецца зь «дзясяткай»

На паседжанні «дэмакратычнай дзясяткі» 8 чэрвеня разглядаліся пытанні падрыхтоўкі да Кангрэсу дэмакратычных сілаў. Спаміж тэхнічных праблемаў лідэры «дзясяткі» не абмінулі ўвагай звароты лідэра сацыял-дэмакратаў Аляксандра Казуліна й экс-міністра Васіля Лявонава, што не ўваходзіць у кааліцыю. Адказ вырашылі падрыхтаваць

цягам тыдня. Кіраўнік ПКБ Сяргей Калякін падчас абмеркавання зазначыў, што ў абодвух зваротах ёсць моманты, вартыя абмеркавання: «Варта падтрымаць прапанаваныя Казуліным масавыя вулічныя акцыі. Але ёсць і тое, на што мы ніяк ня можам пайсці: Казулін прапонуе разбурыць цяперашнюю кааліцыю й стварыць новую на базе ягонай

партыі, БНФ, АГП і ПКБ».

Дыскусія ўзнікла пры абмеркаванні стратэгіі дзейнасці кааліцыі. Лідэр АГП Анатоль Лябедзька прапаноўваў увагу скіраваць не на Кангрэс, а на «працу з людзьмі»: «Лепей пусціць грошы на падрыхтоўку рэфэрэндуму пра перайменаванне менскіх вуліцаў». На што пачуў адказ Калякіна: адно другому не замінае, аг-

ітаваць за перайменаванне могуць і ахвотнікі. «Галоўнае сёння — актывізаваць дзейнасць сваіх структураў. Калі мы ня можам вывесці на акцыю наконт вуліцаў нават 300 чалавек, дык слухна кажучы АМОНаўцы: вы ня сіла, мы будзем з народамі, якому напляваць на вашыя ідэі», — канстатаваў лідэр камуністаў.

АШ

Малазначная паўза Эўрапарлямэнту

Беларускае пытанне вырашлі ў Страсбургу разгледзець пазней. Але рэальнае рашэнне, здаецца, Эўразьвяз ужо прыняў. Піша Раман Якаўлеўскі.

Ня спраўдзіліся чаканні многіх, не абыякавых да сытуацыі ў Беларусі, што на чэрвеньскай сесіі Эўрапарлямэнту будзе абмяркоўвацца і прымана важная рэзалюцыя па Беларусі. Праект рэзалюцыі прадугледжвае стварэнне сеткі рэгіянальных радыёстанцый для вяшчання на Беларусь. А таксама пакет санкцый у дачыненні да канкрэтных беларускіх чы-

ноўнікаў, якіх абвінавачваюць у парушэнні правоў чалавека. Паводле слоў кіраўніка дэлегацыі Эўрапарлямэнту па сувязях з Беларуссю, польскага дэпутата Богдана Кліха, перанос абмеркавання беларускага пытання на наступнае, ужо ліпеньскае пасяджэнне быў выкліканы «перагружанасцю парадку дня».

Працяг на старонцы 6.

Сьпіс Касьцяна

Працяг са старонкі 1.

Рэвалюцыю 1917-га яны ўспрынялі як гістарычны шанец, бо саветы разглядалі перамогу сацыялізму ў тым ліку і як перамогу навуковага прагрэсу над абскурантызмам. У 1920 г. Кальцоў заснаваў Расейскае з’ягеністычнае таварыства. Прыблізна ў той жа час Філіпенка адкрыў бюро з’ягенікі ў Петраградзе. Да пачатку 1930-х імі выдаваўся «Расейскі з’ягенічны часопіс».

З’ягеніка ў СССР была адаптаваная да тэорыі барацьбы клясаў. Па-першае, з’ягеністы аб’ячалі зрабіць з ЦК РКП(б) нешта на кшталт «Ротары-клубу» — тусоўкі асобаў з вялікім IQ — і перадаваць гэтыя здольнасьці шматлікім нашчадкам. Па-другое, дэкларавалася паляпшэньне пладавітасьці выдатных людзей. Адзін таленавіты чалавек, паводле падлікаў навукоўцаў, павінен быў нарадзіць дзякуючы банку спермы 1000 дзяцей. Фанат чырвонай з’ягенікі, прафэсар Остынскага ўнівэрсытэту ў ЗША Гэрман Мюлер пісаў Сталіну: «Праз 20 гадоў, калі капіталізм яшчэ будзе існаваць, здароўе нашых маладых кадраў стане яшчэ мацнейшым дзякуючы генэтыцы, і гэта дасьць нам перавагу».

Магчыма, так і было б, калі б не прыход фашыстаў да ўлады і не закліяты вораг генэтыкаў Лысенка, якога ў нас прынята чамусьці лічыць прайдзісьветам ад навукі. Са сваім прымітыўным нэалямаркізмам ён дабіўся поўнай забароны з’ягенікі. Пасьлядоўнікі яе былі расстраляныя або зьмешчаныя ў вар’ятні.

Як бачым, Касьцяна відавочна не адэпт клясавай з’ягенікі: дзеці дэбілаў і іх бацькі ня маюць ня-

ПАКАРАНЬНЕ ЗА РАСПУСТУ. Францыя, XII стагодзьдзе.

кага дачынення да барацьбы айчыннага пралетарыяту супраць васьмывых блох і нячэсных пасрэднікаў.

Ня ные сэрца ў сябра КПБ і за лёс славянскай супэррасы.

Расізм прыдумай Жазэф Артур Габіно ў кнізе «Аб няроўнасьці чалавечых расаў». Галоўную ідэю Габіно ведае кожны скінгэд: «Усё абумоўлена біяфізычным фактарам». Тэму прадоўжыў германфіл-брытанец Х.С. Чэмбэрлен, які склаў своеасабліваю герархічную табліцу: наверх «высокія бялявыя доліхацэфалы», а ўнізе — усё астатняе быдла. Формула гісторыі выглядала, паводле Чэмбэрлена, вельмі проста: пакуль белыя ня сыпяць з жоўтымі і чарнаскурымі, цывіліза-

цыя ідзе ўгору. Пры іншым варыянце выбару палавога партнёра пачынаецца грамадзкі хаос.

Няцяжка вывесці мараль: каб была чарка і скварка, трэба праводзіць на дзяржаўным узроўні палітыку расавай гігіены.

Гэта і зрабілі нацысты. Пачалі з гвалтоўнай стэрылізацыі мэтысаў, якія нарадзіліся ад шлюбаў немак і салдат францускага войска, і закончылі татальным зьнішчэньнем габрэяў і цыганоў. Цікава, што практыку стэрылізацыі немцы запазычылі ў амэрыканцаў. Там яшчэ ў 1896 годзе штат Канэтыкут забараніў усе шлюбы паміж псыхічна хворымі. У 1927 годзе ў Віргініі дазволілі стэрылізацыю ўсіх непаўнацэнных. Рафэлераўскі фонд дапамагаў Мэнгэле стварыць лябараторыю ў Аўшвіцы.

Аднак ня будзем пэчкаць героя з палаткі карычневымі фарбамі. Касьцяна нічога ня кажа пра расу і, нават наадварот, лічыць, што тут усё нармальна. «99% людзей жывуць упарадкавана», — гаворыць дэпутат.

Гаворка ідзе ўсяго пра адзін адсотак насельніцтва, да якога грамадзтва мае права ўжыць рэпрэсіўныя сродкі. Чаму?

Касьцянаўская мараль грунту-

ецца над тым, што ў паводзінах згаданай сацыяльнай групы біялягічны прыярытэт абсалютна дамінуе над культурным: «Жывёлы вядуць упарадкаваны лад жыцьця, 99% людзей жывуць упарадкавана, але 1% людзей жыве неўпарадкаваным чынам...»

Ад іх плодзяцца дзеці, у асноўным хворыя, у большасьці сваёй гэта дэбільныя дзеці... Ці гуманна назіраць, як пакутуюць дзеці тых бацькоў, якія вядуць няправільны лад жыцьця?»

Наконт густаў спрачацца цяж-

КАМЭНТАР РЭДАКЦЫІ

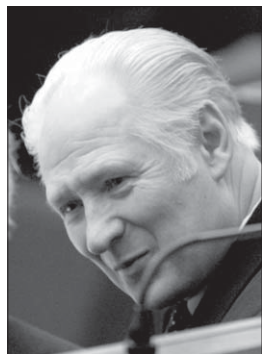
Яны таксама людзі

Дэпутат Касьцяна сваёй заявай прамацавае грамадзтва на гатоўнасьць да далейшае таталітарызацыі РБ. Прамацаваюць лукашэнкаўцы ў самым уразьлівым месцы. Маральна дэградаваныя асобы выклікаюць у большасьці людзей агіду і абурэньне. Спачуваньне, на жаль, радзей.

Гвалт над правам чалавека на жыцьцё ня вырашыць праблемаў маральнае дэградацыі грамадзтва. «Замест таго, каб паставіць ачышчальныя збудаваньні ўздоўж усёй ракі, мы ставім іх у самым нізе», — сказаў нам ксёндз Завальнюк. «Усякі чалавек можа пакаяцца, перамяніць сябе. У тым ліку п’яніцы і бамжы», — дадае айцец Шымбалёў.

Калі дазволіць дзяржаве распараджацца правам бамжоў на працяг роду, заўтра мы рызыкуем распаўсюдзіць сваю сваволлю на ўсіх, хто дзяржаве не падабаецца.

Працяг тэмы на старонцы 7.

Хто такі Касьцяна?

Сяргей Касьцяна (КПБ) — радыкальна настроены дэпутат-лукашэнкавец ад Мазыра. Паўторна абраны ў палату. Ходзяць чуткі, што падчас фармаваньня сьпісу на пераабраньне лібэралы з лукашэнкаўскага атачэньня спрабавалі запыраць кандыдатуру Касьцяна, які на той час ужо праславіўся выказваньнямі на яўрэйскую тэму і стварэньнем холдынгу літаратурна-мастацкіх выданьняў «ЛіМ». На гэта яны нібыта атрымалі адказ: «Калі такія людзі ёсьць, яны павінны быць і ў парламэнце».

СЬЦІСЛА

Палова беларусаў — за Эўропу

47,4% жыхароў Беларусі — за далучэньне краіны да Эўразьвязу. Гэта звесткі сацапытаньня Незалежнага інстытуту сацыяльна-эканамічных і палітычных дасьледаваньняў, які аднавіў сваю дзейнасьць, зарэгістраваўшыся ў Літве. Паводле яго, палітыку прэзыдэнта падтрымлівае 37,8% беларусаў. 49% беларусаў лічаць, што выбары-2006 будуць справядлівымі.

Запрудкі — старшыня МАБ

Новым старшынём Міжнароднай асацыяцыі беларусістаў абраны філёляг Сяргей Запрудкі. Такое рашэньне прыняў ІV Кангрэс беларусістаў, што прайшоў 7—8 чэрвеня ў Менску.

Жураўкову памілавалі

Экс-загадчыца спраў прэзыдэнта Галіна Жураўкова, асуджаная на чатыры гады пазбаўленьня волі за злоўжываньне

службовым становішчам, памілавана ўказам прэзыдэнта. Гэта сьцьвярджае «Белорусская деловая газета», спасылаючыся на інфармацыю з праваахоўных органаў. У прэс-службе прэзыдэнта адмаўляюцца ад камэнтараў.

«Ольса» ў Швэцыі

5 чэрвеня ў Стакгольме зь вялікім посьпехам выступіў гурт «Стары Ольса». Імпрэза праходзіла ў старым

месьце ў прэстыжнай залі Каралеўскага нумізматычнага музэю. Канцэрт адбыўся ў рамках міжнароднага фэсту «Раньняя музыка». Арганізатарам паездкі ў Швэцыю зь беларускага боку было ЗБС «Бацькаўшчына», са швэдзкага — прад’юсар Пэтэр Понт’юк, дзед якога калісьці эміграваў з Горадні. Большасьць глядачоў складалі швэды, што ўпершыню даведаліся пра багатую беларускую музычную традыцыю ВКЛ.

Цяжкія дні «Экамэдсэрвісу»

Міністэрства аховы здароўя анулявала ліцэнзію на мэдыцынскую дзейнасьць сумеснага беларуска-амэрыканскага прадпрыемства «Экамэдсэрвіс-Інвэст». Падстава — «грубае парушэньне ліцэнзаваных патрабаваньняў і ўмоваў ажыццяўленьня мэдыцынскай дзейнасьці», выяўленых праваркай дзяржкантролю. Кіраўніцтва мэдыцэнтру

абскардзіць рашэньне міністэрства ў судзе, мяркуючы, што ўжытыя захады вельмі суровыя.

Беларускі фэстываль у Іркуцку

У Іркуцку з 5 да 11 чэрвеня праходзіць Дні беларускай культуры, што ладзіць Таварыства беларускай культуры імя Чэрэскага. У праграме — вечарыны і спектаклі.

АГ, АК; afn.by, belapan.com, svaboda.org

Крызіс, які перажывае цяпер Эўразьвяз, мог бы мець і станоўчы эфэкт для Беларусі — калі б беларуская апазыцыя здолела гэта ўсвядоміць і выкарыстаць у сваіх інтарэсах. Піша **Віталь Тарас**.

На першы погляд, афіцыйная беларуская прапаганда слухна робіць, што цешыцца паразе прыхільнікаў эўрапейскай Канстытуцыі на рэфэрэндумах у Францыі і Нідэрляндах. Па-першае, Эўразьвяз — вораг, а чым болей праблем у ворага — тым лепей. Па-другое, раскол грамадзкай думкі ў Францыі і Нідэрляндах выклікаў лапавую рэакцыю. У Польшчы, дзе рэфэрэндум мусіць адбыцца ў кастрычніку разам з прэзідэнцкімі выбарамі, перадвыбарная дыскусія між правымі і левымі партыямі стала яшчэ вастрыяшаю. Правыя мяркуюць, што нацыянальны рэфэрэндум па эўраканстытуцыі страчвае сэнс, левыя — што рэфэрэндум дадасць палітычнай вагі Польшчы. Такія дыскусіі й супярэчнасьці ў суседняй краіне, дачыненні зь якой моцна сапаваны апошнімі падзеямі вакол

ваць кабінэт міністраў новаму прэм'еру — дэ Вільяну. Ці азначае гэта, што Францыя ў выніку ўнутрыпалітычнага ды эўрапейскага крызісу аслабела ў эканамічным і палітычным пляне? Такая выснова была б паспешнай.

Ці саслабіў крызіс пазыцыі меркаванай будучай сталіцы Эўразьвязу — Брусэлю, інакш кажучы, эўрабюракратыі? Так, менавіта бюракратыі, зацікаўленай у далейшай цэнтралізацыі, ці бюракратызацыі, быў нанесены моцны ўдар. Але ж бюракратыя і ва ўмовах распаду СССР умудрылася выжыць ды адродзіцца ў яшчэ большых маштабах. А ўжо эўрапейскай бюракратыі ў абсяжнай перспектыве наўрад ці пагражаюць настолькі драматычныя падзеі. А вось больш энэргічна дамаўляцца паміж сабой рознымі краінам Эўропы, а таксама кіраўнікам урадаў гэтых

названых краінаў. Хоць прыток іммігрантаў зь бедных краін у развіцця — непазбежная зьява, эмацыйна жыхары гэтых краін пагадзіцца з такой непазбежнасьцю ня хочучь.

А палітычная карціна ў Эўропе ў найбліжэйшай будучыні можа выразна зьмяніцца пасля выбараў у Нямеччыне. Адным з найважнейшых вынікаў можа стаць карэкціроўка замежнай палітыкі ФРГ. Адзін з галоўных закідаў хрысьціянска-дэмакратычнай апазыцыі ў бок сацыял-дэмакратаў на чале з канцлерам Шродэрам — празьмерная падтрымка Пуціна. Не сакрэт, што Нямеччына й Францыя, тандэма паміж якімі апошнім часам быў адным з вызначальных фактараў у замежнай палітыцы Эўразьвязу, праз пальцы глядзелі на эксцэсы рэжыму ў Беларусі, як бы загадзя пакідаючы развіццё падзей на вырашэньне Крамля. Кааліцыя хрысьціянскіх дэмакратаў і лібэраляў можа быць значна больш жорсткай ня толькі ў дачыненні да рэжыму Пуціна, але і да ягонага хаўрусьніка ў Беларусі...

апытанняў, большасьць палякаў усё-такі гатовыя падтрымаць эўраканстытуцыю.

Маргіналізацыя папулістаў

І хаця ў правых і левых партый розныя падыходы ў гэтым ды шмат якіх іншых пытаннях, ёсьць адно пытаньне, дзе праглядаецца супольная пазыцыя. Яна тычыцца Беларусі. Наколькі можна меркаваць з публікацый польскай прэсы ды асабістых дачыненняў з польскімі палітыкамі й журналістамі, у адносінах да цяперашняга беларускага рэжыму ў Польшчы існуе кансалідаваная палітыка ва ўсім спектры палітычных сіл. Да нядаўняга часу выключэньнем выглядаў хіба Анджэй Лепэр, які нават сустрэаўся з Лукашэнкам у Менску. Але ж пасля таго, як Эўразьвяз выканаў свае абяцанні і ў Польшчу пайшлі датацыі для польскіх сялян, палітыкі-папулісты нахшталь Лепэра зрабіліся маргіналамі.

дэмакратыі свабодных СМІ. І што свабодная прэса патрэбна ня толькі ў момант палітычных кампаній, а што яна патрэбна абсалютна і заўжды.

У нашым нацыянальным інтарэсе

Вядома, што паміж усвядомленьнем нейкага факту й дзеяньнем ляжыць немалая дыстанцыя. Польшча, з розных гістарычных і геапалітычных прычын, апынулася сёння ў ролі каталізатару, які можа прымусіць Эўразьвяз перайсьці ад дэкларацый на тэму правоў чалавека да дзеяньняў, якія б забясьпечылі пераход эўрапейскай краіны ад дыктатуры да дэмакратыі, і тым самым пазбавіцца ад вельмі цяжкіх праблем на сваіх межах у будучыні.

Цяперашні крызіс у Эўразьвязе толькі на першы погляд адцягвае ўвагу яго сярброў ад праблемы стасункаў гэтай структуры з суседзямі — у прыватнасьці, з Беларуссю. Наадварот, ён павышае ролю й каштоўнасьць голасу кожнай з 25 сувэрэнных дзяр-

Польскі каталізатар

Саюзу палякаў Беларусі, дадаюць радасьці штатным палітолагам. Але ж падобнай рэакцыі, пры ўсёй яе прадказальнасьці, бракуе лёгкі і ўменьня бачыць крыху наперад.

Перагрэў мэханізму

Клясычная лягчыная памылка, уласць іва школяр: пасля таго — значыць, у выніку таго. Калі пасля рэфэрэндуму ў Нідэрляндах упала эўрапейская валюта — значыць, раскол у пытаннях уладкаваньня Эўропы паслабіў эканоміку ЭЗ. Адбылося акурат наадварот. Сацыяльна-эканамічная палітыка ўраду Францыі — дзяржавы, якая паранейшаму займае адно зь вядучых месцаў у сусветнай эканоміцы, — даўно выклікала незадаволенасьць значнай часткі выбарцаў, і яны прасьнялі завалі з дапамогай рэфэрэндуму аб няггодзе з урадавай палітыкай. Думаецца, ня меншую ролю ў падзеньні эўра адыграла й эканамічная стагнацыя ў Нямеччыне, якая паставіла краіну перад неабходнасьцю датэрмінальных выбараў. У Францыі сыгнал выбарцаў быў пачуты, і прэзідэнт Шырак, які нясе адказнасьць за вынікі галасавання, прапанаваў фарма-

краін з уласным народам давадзецца.

Можна прадбачыць, што значна большую ролю ў далейшай эўраінтэграцыі будучь адыграваць не чыноўніцкія структуры, не Эўрапарлямэнт, не ПАРЭ, а палітычныя партыі і ўрады краін. Фактычна, у сваёй інтэграцыі эўрапейскія краіны дасягнулі летась гістарычнага максымуму — і палітычнага, у выглядзе пашырэння Зьвязу, і эканамічнага, у выглядзе моцнага эўра. Падзеньне курсу валюты, як і правал рэфэрэндумаў, засьведчыла тое, што можна назваць перагрэвам мэханізму.

Зьмена палітычнай карцінкі

Даць яму крыху астыць — цяперашняя задача эўрапейскіх палітыкаў. Тым больш што дасягнуты дагэтуль узровень інтэграцыі й зьвязаньня зь ім выгоды ў цэлым задавальняюць удзельнікаў Зьвязу. Інакш наўрад ці імкнулася б у яго Турцыя, не гаворачы ўжо пра Ўкраіну ці Грузію. З другога боку, звычайныя грамадзяне эўрапейскіх краін, і гэта таксама засьведчылі рэфэрэндумы, сёння не гараць жаданьнем бачыць сярод сярброў ЭЗ

Адна за ўсіх ці ўсе на аднаго?

Што да пазыцыі Эўразьвязу ў цэлым, яго палітыка вызначалася дагэтуль пэўнай неразваротлівасьцю.

Аранжавая рэвалюцыя ва Ўкраіне стала нечаканасьцю ня толькі для Масквы, але й для Брусэлю. І калі б не актыўная пазыцыя Варшавы, сытуацыя ва Ўкраіне магла б павярнуцца ў іншы бок. Менавіта ўдзел Польшчы, якая ператварылася ня проста ў актыўнага геапалітычнага гульца, а ў гульца, які дзейнічае надзвычай эфэктыўна, выклікаў найбольшую ярасць Крамля пасля паразы ва Ўкраіне. Ад гэткай актыўнасьці новага сьбра Эўразьвязу не ў захапленні і ў Брусэлі, а тым больш у Парыжы й Бэрліне, дзе ня могуць забыць, што ў ірацкім канфлікце Польшча адназначна выступіла на баку ЗША, насуперак пазыцыі Францыі й Нямеччыны. Тым ня менш, ЭЗ і ўсе яго сьбры вымушаны лічыцца з пазыцыяй саракамільённай каталіцкай краіны з уплывовай дыяспарай у сьвеце. Пасля правалу рэфэрэндумаў у Нідэрляндах і Францыі роля Польшчы яшчэ больш узраслае, улічваючы, што, паводле

Характэрны прыклад. У Варшаве на наступны дзень пасля французскага рэфэрэндуму праходзіла міжнародная канфэрэнцыя, прысьвечаная палітычнай сытуацыі ў Беларусі. Нягледзячы на надзвычайную цікавасьць да падзей у Францыі, увага польскай прэсы да беларускіх удзельнікаў канфэрэнцыі й таго, што яны кажуць, ніколі ня зьменшылася. І больш за тое, нават прадстаўнікі афіцыйных уладаў знайшлі магчымасьць надаць у гэты дзень увагу праблеме свабоды слова і таму, чым можа дапамагчы ў яе вырашэньні Польшча.

Зразумела, ні Польшча, ні якая-небудзь іншая эўрапейская краіна, ні Эўразьвяз у цэлым, ні нават ЗША ня змогуць вырашыць пытаньне дэмакратыі ў Беларусі, пакуль для гэтага не саспеюць умовы ўнутры яе самай. Гэтую банальную рэч вымушаны быў нагадаць беларускім апазыцыянерам адзін з польскіх удзельнікаў канфэрэнцыі — віцэ-спікер Эўрапарлямэнту Януш Аньшкэвіч. Аднак, і ў Польшчы, і ва ўсіх астатніх дэмакратычных краінах усвядомлі тую ролю, якую могуць і павінны адыграць у стварэньні ўмоў для перамогі жаў, што ўтвараюць зьвяз. Праблема кожнай з гэтых краін павінна стаць супольнай праблемай супольнасьці, каб яе вырашыць. А інакш на далейшай інтэграцыі сапраўды можна ставіць крыж. Зразумела, што пры гэтым кожная краіна ў сваіх дзеяньнях будзе зыходзіць, перш за ўсё, з уласных нацыянальных інтарэсаў. Таму нельга разглядаць чыюсьці дапамогу зьверху як дабрачыннасьць. ЗША, Польшча, Літва або Латвія, дапамагаючы дэмакратыі ў Беларусі (або толькі абвешчаючы пра намер дапамагчы), перасьледуюць кожны сваю мэту. Адаўляцца ад дапамогі на гэтай падставе ці толькі таму, што хтосьці больш падабаецца беларускім апазыцыянерам, а хтосьці менш, папросту недарэчна. У выніку панаваньня падобных прынцыпаў размовы аб стварэньні «інфармацыйнага кола» вакол Беларусі былі й застаюцца ўсяго толькі размовамі. Выдатны шанц зрабіць прарыв у напрамку дэмакратыі з дапамогай Эўропы, хутчэй за ўсё, зноў будзе ўпущаны. І тады ўсё, што адбываецца й будзе адбывацца ў Эўразьвязе, сапраўды ніколі ўжо ня будзе мець да Беларусі ніякага дачынення.

Адкрыццё фатографіста

Працяг са старонкі 2.

У паўночных Афінах

Пакліканьне да мастацтва Сяргея Вішнеўска адчуў у дзяцінстве, якое прыпала на 1920-я. Пачалося ўсё з разглядання росьпісаў храмаў, куды малага брала з сабою маці. Выявы святых захаплялі, абуджалі жаданьне маляваць. Сапраўды, талент ад Бога!

Здольнага юнака заўважыў вядомы мэцэнат, пан Слатвінскі. Дзякуючы яго падтрымцы Сяргей становіцца студэнтам мастацкай вучэльні ў Вільні. Гэта быў час перад так званым «узьяднаньнем» Заходняй Беларусі з БССР. Аднак хлопец яшчэ пасьпеў агунацца ў творчую атмасфэру высокіх традыцый факультэту жывапісу, ці, па-тагачаснаму, аддзяленьня прыгожых мастацтваў, Віленскага ўнівэрсытэту.

Незадоўга да зьяўленьня ў Вільні Сяргея факультэтам кіраваў Фэрдынанд Рушчыц. У яго вучыўся настаўнік Вішнеўскага, Мар'ян Кулеша, што належаў да слаўтай мастацкай дынастыі віленскіх творцаў. Адначасова з Рушчыцам ва ўнівэрсытэце працаваў Ян Булгак — аўтар кніжак па мастацтве фатаграфіі, стваральнік школы фотамайтэрства. Жывучы ў Вільні, студэнт Вішнеўскі ня мог не адчуць іх уплыву.

Пад шкляным дахам

Ня тое было ў павасенных Докшыцах, куды мастак мусіў вярнуцца празь некалькі гадоў. Найбольш гняла яго адсутнасьць неабходнага для творчасці культурнага асяродзьдзя. У павасенны час цяжка было знайсці разуменьне сапраўднага майстэрства і яго запатрабаванасьці. Неабходнасьць дзеля жываньня займацца далёкімі ад мастацтва справамі была цяжкім выпрабаваньнем.

Вішнеўскі выкладаў у школе. А выйсьце для сваёй творчай энэргіі знайшоў у створанай ім у Докшыцах фатастудыі. Гэта была прыбудова да аднаго з ацалелых у цэнтры гарадка старых будынкаў. Каб дабіцца натуральнага асьвятленьня, мастак зладзіў у студыі шкляны дах. Вішнеўскі рыхтаваў для сябе творчую мастацкую майстэрню, пабудаваную паводлі ўсіх правілаў, але афіцыйна быў вымуша-

СПОНСАРЫ. Радзіна паноў Слатвінскіх, якія падтрымлівалі мастака.

СЯРГЕЙ ВІШНЕЎСКІ ў сваёй майстэрні пад шкляным дахам.

ны займацца фатасправай. У далейшым, калі стала цяжка ўтрымліваць фатастудыю ў невялікім гарадку зь бедным пасьям вайны дзвюхтысячным насельніцтвам, Вішнеўскі пачаў браць афіцыйныя мастацка-агітацыйныя замовы.

Шыльды, плякаты, лезунгі — гэтую агітку рабіў майстар-жывапісец. Але гэта давала шанец быць чалавекам вольным і мець хаця б нейкую магчымасьць зноў займацца працай з фарбамі. З захапленьнем пачынае ён пісаць зь дзяцінства вядомыя краявіды, зноў з асалядай агунаецца ў прыроду. Сталі чалавек з душой юнака, ён як сваіх калег і аднадумцаў успрымаў мясцовых падлеткаў, якія цягнуліся да мастацтва, стараўся разам зь імі трапіць на этуды, непасрэдна радаваўся хаця б нейкаму творчаму асяродку. Ён бясконца прагнуў творчай атмасфэры і ўсяляк імкнуўся да яе.

Майстэрня-студыя Вішнеўскага існавала да другой паловы 1960-х — пакуль не пачалася актыўная будова гораду. Цяпер на месцы майстэрні стаіць будынак райвыканкаму. Вішнеўскаму ж давялося прыстасаваць пад майстэрню ўласную хату, устаўшы незвычайна вялікія вокны. Дый увесь двор, сад, расьліны сьведчылі пра тое, што тут жыве мастак. А яшчэ Вішнеўскі ладаваў свой старэнкі ровар мальбэртаў і самотна кіраваўся ў бок Гнязьдзілава, да ўлюбёных зь дзяцінства мясцін.

Лісьце на падлозе

У тыя часы працэс фатаграфаваньня падаваўся нейкім рытуалам. Гэта быў эмацыйны момант для кожнага, хто меў намер зафіксаваць тую ці іншую падзею ў жыцьці. У нязвычайнай атмасфэры студыі, поўнай мудрагелістых прыладаў, мастак падаваўся чараўніком, які нешта варожыць, накінуўшы чорнае палатно на сябе і на вялізную драўляную скрыню-апарат, усталяваны на масіўным драўляным штатыве. Усё гэта стварала асаблівы псыхалёгічны настрой у партрэтаваных.

У залежнасьці ад тэмы фатаздымка, фатографы тае эпохі падбіралі дэкарацыі. Імітацыя неба, часам з элемэнтамі архітэктуры на далёкім пляне. Каб падкрэсьліць прастору, маляваліся галінкі дрэў. Потым умацоўваліся натуральныя галінкі, якімі аздабляўся пярэдні плян жывапіснага фону. Гэтыя дэталі надавалі кампазыцыйны прасторавасьць. Часам, каб дасягнуць найбольшай выразнасьці ў выявах, першы плян падлогі пасыпаўся пяском або лісьцем. Ён бясконца захапляўся жывой прыродай — дрэвамі, расьлінамі, жывёламі.

Фатограф-дырыжор

Здымкі Вішнеўскага, героямі якіх малыя, зроблены з асаблівай пяшчотай. Калі партрэт здымаўся ў студыі, заўсёды знаходзілася нейкая цацка або кветка, якія арга-

нічна дапаўнялі дзіцячы вобраз. Часта дзці здымаліся з жывёламі — то курамі, то казьяткамі, то гускамі.

У майстэрні сярод рэквізыту быў нават трохколавы дзіцячы ровар. Родныя расказвалі, што калі мяне прынеслі зрабіць першы здымак у некалькі месяцаў ад нараджэньня і думалі, што зацікавіць вялізнай лялькай мядзьведзь, які выдаваў нейкія гукі, то жорстка памыліся. Прыйшлося доўга мяне суцяшаць і даводзіць, што гэта не сапраўдны, а лялечны мядзьведзь. Атрымаўся здымак хлапчука, які амаль плача — замест жывёліны прыйшлося супакойваць малага сапраўдным гадзіннікам.

Фатаздымкам Вішнеўскага ўласціва свосасабліва кампазыцыйная рэжысура. Мастак знаходзіў развароты галавы, скіраванасьць позірку, падкрэсьліваў асаблівасьці вопраткі, знаходзіў найбольш выразнае асьвятленьне. Гэтым творы Вішнеўскага розьняцца ад звычайнага рамесьніцтва.

На групавых здымках мастак, як сапраўдны дырыжор, нібы смакуючы, з пранікнёнасьцю кампанаваў сваіх герояў.

Тэхналягічны асаблівасьці фатасправы 1950-х патрабавалі рэтушы, і на фататворах Вішнеўскага час ад часу можна заўважыць яе прысутнасьць. Але гэта зроблена так далікатна, што нават спрактыкаваны чалавек насілу зможа разгледзець майстэрскія папраўкі.

Шчасьце ў Докшыцах

Творцу пашчасыліся ў шлюбе. З жонкай Антанінай ён пазнаёміўся падчас вучобы ў Вільні. Яна таксама была з Докшыц і працавала ў Вільні служанкай. Яна добра разумела мужа, таму праз усё жыцьцё ў сям'і была гармонія. Да самае сьмерці майстра вабілі людзі з творчым характарам, што адчувалі прыгажосць у жыцьці і прыродзе.

Творчая спадчына маэстра Вішнеўскага захавалася ў мностве фоташэдэўраў, што па сёньня захоўваюцца ў сямейных фотаальбомах — невялікіх, пажоўклых ад часу фатаздымках. Гэтая спадчына вяртаецца. Мы адкрылі яшчэ аднаго талента.

(Cambridge), *Кент* (Kent), *Кенэдзі* (Kennedy), *Керы* (Kerry); у т. л. у складзе дыфтонгу [ei]: *гейм* (game), *кекс* (cakes)⁸⁷, *ГейлГейл* (Gail);

Заўвага Б. Пачатковыя спалучэнні *Ig i Ug* перад зычнымі ва ўласных назвах транслітаруюцца: *Ірвінг/Ірвінг* (Irving), *Урбан* (Urban).

— праз а:
[ʌ] (кароткі адкрыты а): *ланч* (lunch), *панк* (punk); *Бафала* (Buffalo), *ГасГас* (Gus), *Джастын* (Justin);
[ɑ:] (доўгі глыбокі а): *Арчы* (Archie), *Барбі* (Barby), *Ланс* (Lance).

87. Літары, якія абазначаюць ненаціскныя кароткія гукі, пры асваенні словаў звычайна транслітаруюцца:

— [] ([zʰ]):
а – а: *Бэнджамін* (Benjamin), *Джэсыка* (Jessica), *Мангэтан* (Manhattan), *Урбан* (Urban);
u – у: *Каламбус* (Columbus), *Пітсбург/Пітсбург* (Pittsburgh), *Руфус* (Rufus); але ў канцавым спалучэнні -bugy транскрыбуецца: *Кэнтэрбэры* (Canterbury), *Садбэры* (Sudbury);
e – э: *містэр* (mister), *трэнар* (trainer), *хэлэнінг* (happening); *Паўэл* (Powell), *Сэмюэл* (Samuel);
пасыля [g], [k], [l] e – е: *кулер* (cooler), *покер* (poker);
апроч е пасыля шыпячых, а таксама о, якія падлягаюць аканьню: *дыспэтчар* (dispatcher), *мэнэджар* (manager); *Каламбус* (Columbus); *Кэнан* (Cannon), *Кэрал* (Carroll);
— [i] ([yʰ]):
i – i пасыля мяккіх: *Ірвінг/Ірвінг* (Irving); у т. л. на канцы слова – паводле агульнага правіла: *Тэдзі* (Teddy);
i – y пасыля зубных і зацвярдзелых: *порыдж* (porridge), *пудынг* (pudding); *Арчы* (Archie), *Джастын* (Justin), *Джэсыка* (Jessica);
e – э: *Бэнэт* (Bennett), *Невада* (Nevada);
пасыля [g], [k], [l] e – е: *Бэкет* (Beckett), *Дыкенз* (Dickens).

88. Дыфтонг [ou] у націскным становішчы транскрыбуецца – оў; *Гоўп* (Hope), *Доўл* (Dole); у ненаціскным – перадаецца як аў (у выніку рэалізацыі “аканьня”): *Гітраў* (Heathrow), *“Уіндаўз”* (Windows); але: *Глазгал/Глазга* (Glasgow).

89. Спалучэнне літараў *tch* перадаецца праз *тч* (транслітаруюцца): *дыспэтчар*, *кетч*, *кетчуп*, *матч*, *скетч*, *скотч*, *Мітчэл*.

Частка IV. ПРАВАПІС АБРЭВІЯТУРАЎ

90. Часткі складанаскароданых словаў пішуцца так, як і ў цэлых словаў, часткамі якіх яны ёсць: *“Белшына” – беларуская шына, зямфонд – зямельны фонд, лясгас – лясная гаспадарка*.

Заўвага. Слова *раён* пры ўтварэнні складовых абрэвіятураў скарачаецца як *рай-*: *раённы аддзел адукацыі – райаа, раённы камітэт – райкам, раённы фінансавы аддзел – райфа*.

91. Пачатковая літара ў нескладовае ў ініцыяльных абрэвіятурах перадаецца як *У* складовае: *Беларускі дзяржаўны эканамічны ўніверсітэт – БДУ, раённая ўправа ўнутраных спраў – РУУС, самаходная артылерыйская ўстаноўка – САУ*.

92. Пачатковыя дыграфы *дж*, *дз* у ініцыяльных абрэвіятурах перадаюцца як *Д*: *Беларускі дзяржаўны ўніверсітэт – БДУ, Джамбульскі тэхналягічны інстытут – ДТІ*⁸⁸.

93. Пры асваенні абрэвіятуры-пазычанні транслітаруюцца: *НАТО* (NATO), *ЮНЭСКО* (UNESCO).

94. Звычайна вытворныя ад абрэвіятураў словы могуць мець два варыянты правапісу – фанэтычны і абрэвіяцыйны: *БНР – бэнэрэўскі і БНРаўскі, БРСМ – бэзрэсэмавец і БРСМавец, БССР – бэзрэсэраўскі і БССРаўскі, КГБ – кагэбісцікі і КГБісцікі; МАЗ – мазавец і МАЗавец, НКВД – энкавэдыст і НКВДыст; але толькі ААН – ванэўскі, ІТАР-ТАСС – ІТАР-ТАССаўскі*.

⁸⁷ Слова *кекс*, *трэнар* ды некаторыя іншы замацаваліся без чаканага й.
⁸⁸ Аднак пры скарачэнні імёнаў да ініцыялаў пачатковыя дыграфы *Дж-*, *Дз-* перадаюцца цалкам: *Джордж – Дж. Буш, Дзіна – Дз. Шымук*, пры гэтым мяккасць [дзʰ] на пісьме не адлюстроўваецца: *Дзьмітры – Дз. Даўгэла*.

кахля, *куфаль* і *кухаль*; *фасоля* і *квасоля*, *пасоля*, *хвасоля*, *фартук* і *хвартук*; *фуфайка* і *куфайка*.

Заўвага Б. Слова *аўганец*, *аўгані*, *аўганскі*, *Аўганістан* пішуцца адпаведна вымаўленьню.

ПЕРАДАВАНЬНЕ [w]

83. Білябярны гук [w] англійскае, французскае, гішпанскае ды іншых моваў перадаецца:
— у спалучэннях [ʃw] + галосны ў абсалютным пачатку й “зычны + [w] + галосны” ў агульнай лексыцы ў адных выпадках праз у складовае: *уайт-схіпрыт*, *уік-энд*, *вуаль*, *куртуазны*, *пуанты*, *буржуа*; у іншых – праз *в*: *ват*, *спідеві*, *трамвай*; але: *сўіна*, *тўід*, *тўіст*; ва ўласных назвах і ў вытворных ад іх словах у памянёных спалучэннях можа пісацца ў нескладовае: *Уат/Уат*, *Уітні/Уітні*, *Уімблдан/Уімблдан*, *Уэлз/Уэлз*, *Уэмблі/Уэмблі*, *Уэстмінстэр/Уэстмінстэр*, *Болдўйн/Болдўін*, *Пуанкарэ/Пуанкарэ*, *Пуэрта-Рыка/Пуэрта-Рыка*, *Сўар/Сўар*, *Сўіфт/Сўіфт*, *Франсуа/Франсуа*; але: *Вашынгтон/Вашынгтон*;
— у становішчы міжгалоснымі:
у сярэдзіне асновы – праз ў нескладовае: *Гаўард*, *Дэлаўэр*, *Паўэл*, *Таўэр*;
на канцы асновы скланяльных назойнікаў з канчаткам -а – праз *в*: *Аёва*, *Атава*, *Ашава*.

ПЕРАДАВАНЬНЕ 6

84. Гук французскае⁸⁰, шэрагу германскіх, вугорскае, турэцкае ды іншых моваў [6] (агублены э) перадаецца:
а) у галіцызмах на -eur⁸¹:
— пасыля *к*, *л* – празь *э*: *бракёр*, *кіяскёр*, *клякёр*, *маркёр*, *панікёр*, *хранікёр*, *дублёр*, *жыклёр*, *кантралёр*, *мэдальёр*, *суфлёр*, *філёр*;
— пасыля іншых літараў – праз *э*: *антрэпрэнэр*, *банітэр*, *білетэр*, *брэтэр*, *вальтэжэр*, *гіпнатызэр*, *гравэр*, *грымэр*, *гувэрнэр*, *дзэртэр*, *каскадэр*, *кандыцыянар*, *коміважэр*, *манітэр*, *марадэр*, *маляжэр*, *пазэр*, *парфумэр*, *плянэр*, *пражэктэр*, *прызэр*, *ржысэр*, *рзанэр*, *сапэр*, *сутэнэр*, *тапэр* (музыка), *транспартэр*, *трасэр*, *фантазэр*, *фразэр*, *франдэр*, *фуражэр*, *шофэр*, *экспартэр*.
Заўвага. Шэраг галіцызмаў на -eur (acteur, ligueur, visiteur) у беларускай мове мае аднакарэньны адпаведнікі зь іншымі фіналямі: *актор* (лац. actor), *ліквор* (лац. liquor), *візтант*.
Адпаведнікамі расейскіх словаў на -ёр/-ор, утвораных на ўзор галіцызмаў (вахтёр, ліфтёр, шахтёр), ёсць словы з уласнабеларускім суфіксам -ар: *вахтáр*, *ліфтáр*, *шахтáр*⁸²; або іншыя: *дырыжёр – дырыгэнт* (ням. Dirigent), *масажёр – масажнік*, *тренажёр – сымулятар* (анг. simulator).

б) у іншых выпадках:
— пасыля зубных *д*, *т* і зацвярдзелых *ж*, *ш*, *дж*, *ч*, *р* ды не пад націскам – праз *э*: *фрэкен* (föken), *Дэніц* (Dönitz), *Інэню* (Inönü), *Пэтэфі* (Petöfi), *Сёдэртэрэм* (Söderström), *Сэрэ* (Seurat), *Шрэдэр* (Schöder);
— пасыля заднязых *г* (*г*), *к*, *х* не пад націскам – празь *е*: *пэнэ* (pengé);
— у астатніх пазыцыях пад націскам, а таксама на канцы ўласных назоваў не пад націскам – празь *ё*: *бёміт* (böhmít), *гёз* (geuzen), *гётыхт* (goethít), *лёс* ‘горная парода’ (Löss), *Бёль* (Böhl), *Вёрнэр* (Wömer), *Гёбэльс/Гёбэльс* (Göbbels), *Гельдэрлін* (Hölderlin), *Гётэ/Гётэ* (Goethe), *Гёхст* (Höchst), *Зёйдэр-зэ* (Zülderzee), *Кёльн* (Köln), *Лёві* (Lewi), *Мёбіус* (Möbius).

⁸⁰ У французскай мове існуюць два прэдыя агубленыя галосныя гукі: закрыты [ø] і закрыты [œ], аднак характар іх асваення ў беларускай мове тоесны.

⁸¹ Рознае асваенне этымалгічна тоесных суфіксаў дазваляе размежываць словы з розным значэннем: *кантралёр* (прылада, англ. controller) – *кантралёр* (асоба, фр. controleur), *маркёр* ‘пісьмовая прылада’ (англ. marker) – *маркёр* ‘більярдны служка’ (фр. marqueur), *парлямэнтэр* ‘асоба, якая вядзе перамовы’ (фр. parlementaire) – *парлямэнтэр* ‘дэпутат парламэнту’ (ням. Parlamentarier), *пражэктэр* (прылада, англ. projector) – *пражэктэр* (асоба, фр. proje(с)teur).

Якасьць этымалгічных [o], [ə] у суфіксах на -р (англ. -er, фр. -aire) пад націскам захоўваецца: *баксёр* (boxer), *валянёр* (volontaire), *дактрынёр* (doctrinaire), *драмадёр* (dramadaire), *легіянар* (legionnaire), *мільянар* (millionnaire), *мышкетёр* (mousquetaire), *неэсэр* (necessaire), *партнёр* (partner, partenaire), *рэпартаёр* (reporter), *салінар* (solitaire), *фунікулар* (funiculaire).

⁸² Паводле гэтае словаўтваральнае мадэлі ўтвораны *кірысар* (ад старабел. кірыс; фр. cuirasier; рас. кирасир).

Беларускі клясычны правапіс

Збор правілаў

Сучасная нармалізацыя

Працоўная група для ўнармавання беларускага клясычнага правапісу: Юрась БУШЛЯКОЎ, Вінцук ВЯЧОРКА, Зьміцер САНЬКО, Зьміцер САЎКА.
Каардынаваў праект і падрыхтаваў друкаваную версію Зьміцер САЎКА.
Асыстэнтка Настасья МАЦЯШ.
© Юрась Бушлякоў, Вінцук Вячорка, Зьміцер Санько, Зьміцер Саўка, тэкст, 2005
© Зьміцер Саўка, друкаваная версія, 2005

Частка I. ПРАВАПІС ГАЛОСНЫХ

Разьдзел 1. ПРАВАПІС О

1. Літара *о* пішацца пад націскам (правіла “аканьня”): *мо́ра, а́дум, а́пэра, а́рган, сты́рно*.
У ненаціскным складзе *о* пераходзіць у *а*: *ва́чы – ва́чанья ты, но́гі – на́гавіцы, но́ч – начні́ца, пла́т – пла́ты, ро́ст – расьлі́на; апэ́рэта, арга́нізм*.
Заўвага. На канцы іншамоўных уласных назоваў пасыля галосных ненаціскны *о* захоўваецца: *Барнэ́а, Більба́а, Лео́, Ма́а, Ра́мэа, Ся́а, Чырчэ́а*.

2. У каранёх шэрагу словаў захоўваецца гістарычнае чаргаваньне спалучэньняў націскных *ро*, *ло* і ненаціскных *ры*, *лы*: *блòхi – блыхá; брòвы – брывò; брòд – брысьцi; глòтка – глытáць; грòм – грывòты; дрòвы – дрывòтня, дрывя́ны; дрòгі – дрыгá; кро́ў – крывáвы; кро́хі – крыху́, крывiць; скрòгат – скрывáгаць; хрòст – хрысьцiць*. У асобных выпадках спалучэньні *ры*, *лы* могуць заставацца і пад націскам: *гры́мнуць, заглы́тваць, кры́шку, скрыва́г, хры́шчаны*.

Заўвага. У шэрагу ўласнабеларускіх словаў пасыля зацвярдзелых не пад націскам пішацца *ы*: *го́рыч, дры́мта, зы́рыва, пòчырк, трывòга, хрыбòт, чырво́ны*.

Разьдзел 2. ПРАВАПІС Е, Ё, Я

3. У першым складзе перад націскам *е*, *ё* ў спрадвечнабеларускіх словах пераходзяць у *я* (правіла “яканьня”): *зе́лень – зялё́ніва, зялё́ны – зеля́ніна – зеленава́ты; ё́лка – ялі́нка; ё́лкі – ялчэ́ць; ёсьцi – ясьцiць; дзе́вьяць – дзья́ты – дзея́ць; дзе́сяць – дзясiць; пяцiдзе́сят² – дзясiцькòвы; сем – сямна́ццаць; во́сем – васямна́ццаць; лэ́зы – лязо́; ме́д – мядзо́вы – медава́ўка; ё́рмы – я́рмо; няпэ́ўны, бязэ́броўны*. Паводле гэтага правіла пішуцца таксама часьцінка не і прыназоўнік без: *ня наш, ня пòйдзе, ня штòгòд, бяз кры́ўды, бяз мòвазнаўства, бяз зьме́наў*.

4. У словах іншамоўнага паходжаньня *е* ў першым складзе перад націскам, як правіла, захоўваецца: *балеры́на, легáльны, легéнда, лексы́чны, лемóр, летáльны³, маестáт, пiетáт, фэры́чны, Ела́буга, Палесты́на*. Таксама не адбываецца пераходу *е* ў *я* ў становішчы пасыля заднязых (*г* (*г*), *к*, *х*) – незалежна ад паходжаньня слова: *гекта́р, генэ́тыка, герóй, кедрóўнік, келбòк, кера́міка, кефа́ль, кефа́р* (напой), *хеусóр, Генáдзь, Гервя́ты/Гервя́ты, Геркó, Кеды́шка, Кернòга, Кесьлèўскi, Македóнія, Секержы́цкі, Хелéмскі*.

Заўвага А. Правіла “яканьня” пашыраецца на даўно асвоеныя словы іншамоўнага паходжаньня: *галябáрда, дзяжурны́, каляндáр, ляўка́с, ляўкóнія, сяржáнт, яно́т, япiскап, яфрòўтар⁴, яхі́дна; Аляксéй, Валя́нцін, Панцялэй, Сярэ́й, Ягòр, Яўéн, Яўсéй, Яўхі́м, Яўста́х*.

Заўвага Б. У некаторых пазычаньнях спалучэньне [гʲ], [гʲ], [кʲ], [хʲ] з [а] – этымалгічнае: *гяур, кярыз, кяфа́р* ‘непусьпманін’, *Сiгiтас Гяда/Сiгiтас Гяда, Гянджа/Гянджа, Хямля́йчан*.

Заўвага В. У беларускіх прозьвішчах, утвораных ад імёнаў іншамоўнага паходжаньня на -ей, на месцы ненаціскага *е* звычайна пішацца *i*: *Агiвiч* (< *Агеi*), *Алекси́вiч* (<

¹ *Мэдоў* з каз. Медеу.
² У астатніх лічэбніках на -дзе́сят націск прыпадае на першую частку слова: *шэсьцьдзе́сят, сёмдзе́сят, вoсьмэ́дзят, дзевяцьдзе́сят* (побач зь *дзевяно́ста*). У адпаведных парадкавых лічэбніках асноўны націск пераходзіць на другую частку, а ў першай разьвіваецца пабочны націск: *пяцiдзе́сяты* і *пяцiдзе́сяты, шэсьцьдзе́сяты* і *шэсьцьдзе́сяты, сёмдзе́сяты* і *сямiдзе́сяты, вoсьмэ́дзят* і *вoсьмэ́дзят, дзевяцьдзе́сяты* (побач зь *дзевяно́ста*).
³ *Летальны* ‘смяротны’, напр.: *летальны вы́нік*, адозьніваць ад *лята́льны* ‘які лятае’, напр.: *лята́льны апарат*.
⁴ Выпадкі “яканьня” трэба адозьніваць ад выпадкаў, калі *я* ў першым складзе перад націскам адлюстроўвае правапіс мовы крыніцы: напр., *алэба́стар* (ад лац. alabastrum < грэц. αλάβαστρον).

Дзісенскае масла

АЛЕСЬ БЕЛЫ

Каго сёння можна здзівіць звычайным маслам? За XX стагоддзё з’яўляюцца, мусіць, аб’екты ім. Сёння модная бесхалестэрынавая дыета, і масла, якім так прагнуў нашмараваць бутэрброд ангельскі кароль зь дзіцячага вершу, усё больш саступае месца «спрэдам» з гідрагенізаванага расьліннага алею.

Ужо і ў нашых крамах часам бывае цяжка знайсці чыстае, без дамешкаў, масла — што, зрэшты, тлумачыцца ня столькі клопатам пра здароўе, колькі пагоннай за прыбыткам — расьлінны тлушч таньнейшы.

Вытворцы мусяць быць удзячныя непераборліваму беларускаму спажыватцу, які не звяртае ўвагі на такія дробязі. Некаторыя перадавікі малочнай прамысловасці пачалі ўжо ствараць адмысловыя брэндныя назвы, «спрадвечна расейскія» канонаў: «Савушкаў прадукт», «Бабульчын гладыш». Зрэшты, у параўнанні з рознымі МЛПЭПС і ГМЗ№2 і гэта варта прызнаць калясальным прагрэсам.

Што да назваў гатункаў масла, сэнсавай ды культурнай нагрузкі, якія яны нясуць, нічога не змянілася з савецкіх часоў. Усё тая ж безаблічны «Сьметанковае», «Сялянскае», «Бутэрброднае» ды «Залатое». Масло і масла, што тут выдумляць? Ну, Буронка з Масьлёнкіна-Прастаквашына. Хай новазеляндцы з датчанамі вычвараюцца, калі такія разумныя, нам гэтыя панскія штучкі няўцяцям.

Пазытыўныя наступствы крызісу 1880-х

Сапраўды, доўгія стагоддзі Беларусь нельга было назваць сусветным цэнтрам маславодства. Надоі былі такія мізэрныя, што яшчэ ў канцы XIX стагоддзя мясцовыя кароў называлі «апаратам для ператварэння сена ў гной». З малака атрымлівалі смятану, тварог, а масла елі хіба што ў Масьленіцу.

Аднак нечакана грывнуў сусветны аграрны крызіс 1880-х — параплавы з Аргентыны ды паравозы з Украіны завалілі ўсё сьвет танным збожжам, і мужык з панам, спыніўшы на хвіліну сваю века-

АЛЕСЬ БЕЛЫ (нар. у 1968 у Менску) — дасьледчык гісторыі матэрыяльнай культуры. Сябар рэдкалегіі часопісу «Спадчына». Ляўрэат прэміі Беларускага ПЭН-цэнтру імя Ф.Багушэвіча 2001 г.

вечную спрэчку, са здзіўленьнем адкрылі, што традыцыйнае земляробства ў Беларусі не акупляцца. Ня тая землі, ня той клімат, каб рабіць стаўку на збожжа. Давялося тады і пану, і мужыку рэвізаваць спрадвечны свой *сьветацям*, які не мяняўся з часоў каралевы Боны, руплівай арганізатаркі першых саўгасаў. Спатрэбілася гадоў з дваццаць, цэлае пакаленьне, каб пакутліва намацаць новае месца ў міжнародным падзеле працы.

Але выйсьце знайшлі. Весела тады зараўлі ў хлявах і аборак Рагулі ды Красуні, ды аптымістычна зацур-

На рынках Лёндану і Лідсу

Упершыню сялянская масла-робная арцель была ства-

Малюнк Драздовіча маглі б стаць фірмовым знакам якасных беларускіх прадуктаў.

чалі-задзынькалі па даёнках струменьчыкі сырадою.

Кінуліся паны вырабляць выкшталочныя заходнія сыры, бакштайны ды эмэнталеры, а мужык, які ня меў вялікай адукацыі ды капіталу, але не хацеў прадаваць сваю працу за капейкі, пачаў старанна зьбіваць масла. Ды не са смятаны, як вякамі дагэтуль, а зь вяршкоў. Балазе швэды вынайшлі мэханічны сепаратар і ня трэба было чакаць, пакуль адстаіцца тая смятана ды мо й сапусецца яшчэ пры тым. Канец XIX — пачатак XX ст. стаў часам імклівага росту малочных сялянскіх арцеляў, найперш на поўначы Беларусі. Асабліва шмат іх было ў Дзісенскім павеце — сённяшніх Мёрскім, Шаркаўшчынскім, Глыбоцкім, Пастаўскім раёнах Віцебскае вобласці. Сапраўды, якое земляробства ў нізіннай, балоцістай, амаль як тая Данія ды Галандыя, даліне Дзісны, на радзіме Драздовіча ды Ластоўскага?

рана ў Фядосаве, а ў 1910 г. у павеце было ўжо 10 арцеляў і 14 каапэратыўных малочных заводаў — самыя вядомыя ў Галенаве і Пермных. Асабліва шмат каапэратараў-масларобаў было ў ваколіцах Глыбокага. Посьпех дзіснеццаў перакінуўся і на правы бераг Дзвіны, натхніўшы жыхароў суседняга Дрысенскага павету.

Было сялянам у каго і вучыцца. Узорная гаспадарка Плятэр-Зіберкаў у Лужках, чые самавітыя мураванкі дажылі і да нашых часоў, вяла рэй і ў вытворчасці масла, і ў разьвядзеньні заводзкага быдла — ангельскага, альгойскага, фрысьляндзкага.

Абшарнікі Дзісенскага павету наладзілі кантакт з «Самапамаччу» з Рыгі, якая дапамагла ім арганізаваць збыт масла ў Заходнюю Эўропу (ці не ад той «Самапамаччы» пайшоў і будучы заходнебеларускі часопіс, які спрабаваў прышчапіць беларусам нязвыклія ім дагэтуль ідэалы каапэрацыі?). Так што ахвочыя пакаштаваць масла з-над Дзісны неўзабаве знайшліся ня толькі ў Варшаве, Рызе і Кіеве, але і ў Гановэры, Дармштаце, Гамбургу, Парыжы. Асабліва пасьпяхова разьвіваўся экспарт у Ангельшчыну. У 1905 г. зь Дзісенскага павету было адпраўлена ў Ангельшчыну на 10 тыс. руб., у 1908 — на 175 тыс., а ў 1910 — на 260 тыс. руб. Дзісенскае масла займала адно зь першых месцаў у ангельскім рэйтынгу і каштавала на 2—4 шылінгі за фунт даражэй, чым іншыя гатункі масла з Расейскай імперыі. Яно збывалася без пасярэднікаў праз транспартную кантору «Герхард і Гей» у Лёндан і Лідс. Па прыбыцьці ў Англію папошце высылаўся аванс ад 36 до 45 р. за

бочку, рэшта — пасья поўнай рэалізацыі. На жаль, арцельныя пастаўчыкі не паспрабавалі зарэгістраваць адмысловую гандлёвую марку, і дзісенскае масла пастаўлялася пераважна пад маркай «галшцінскага». Пасья Першай сусветнай вайны замежны рынак і высокая рэпутацыя дзісенскага масла былі страчаныя назаўжды.

Менавіта галшцінскае, кісла-сьметанковае, масла было самым пашыранным сярод высакаякасных гатункаў у Расейскай імперыі. Нават Д. Мендзьялееў адзначаў, што адносна нескладаная тэхналогія, якую вынайшлі ў гэтай памежнай з Даніяй нямецкай зямлі, найлепш падыходзіла для засваеньня нядаўнімі прыгоннымі. Яна не вымагала складаных і дарагіх лядоўняў, пастэрызаваньня малака, а гатовы прадукт меў больш натуральны смак для тагачаснага спажыватца і добра захоўваўся. Выраблялася галшцінскае, а значыцца, і дзісенскае, з падсоленых кіслых вяршкоў, а на продаж фасавалася ў альховыя бочкі з вушкамі для пераноскі, па 50—60 кг, абшытыя чыстай рагожай. Магчыма, калі-небудзь такую бочку, дарма што навароб, можна будзе ўбачыць у музэі матэрыяльнай культуры, а яе выява, разам з маляўнічым дзісенскім пейзажам, які так любіў маляваць Язэп Драздовіч, будзе аздабляць пакунак кісла-сьметанковага масла з нясьціплай назвай «Дзісенскае». Чаму б не памроць? У Шаркаўшчынскім раёне, эпіцэнтры колішняга кулацка-панскага промыслу, сёння і музэю, і фэрмэрскіх гаспадарак на аднаго жыхара ці не больш у Беларусі.

Конкурс гістарычнага раману

РГА «Беларускі ПЭН-цэнтар» супольна з маскоўскім Таварыствам беларускай культуры імя Францішка Скарыны абвясчае конкурс гістарычнага раману.

Да разгляду журы прымаюцца нявыдадзеныя і не апублікаваныя ў пэрыёдычны твory памерам да 15 ум. друку. аркушаў (350 старонак, або 600 000 знакаў) на беларускай мове (пажадана ў электроннай вэрсіі). Узрост удзельнікаў — да 45 гадоў. Творы прымаюцца да 1 чэрвеня 2006 году. Падвядзеньне вынікаў — да 1 ліпеня 2006 году. Ганараваньне пераможцы плянуецца правесці ў

дзень Грунвальдзкай перамогі 15 ліпеня 2006 году. Ляўрэат конкурсу атрымае прэмію, а ягоны раман будзе выдадзены асобнай кнігай. Дасылаць творы з пазнакай «На конкурс гістарычнага раману» можна на адрас: а/с 218, 220050 Менск, Рэспубліка Беларусь e-mail: pep@pen.unibel.by Даведкі праз тэлефон (017) 288-14-61.

Папроза Атэнам

Існуе ўстойлівы стэрэатып, што агрэсію супраць суседзяў праяўляюць тыранічныя або алігархічныя рэжымы, а дэмакратыя, наадварот, ад прыроды міралюбная. Жыхары зьнішчаных паселішчаў на грэцкай высьпе Самас з такой думкай не пагадзіліся б. Яны бачылі, як пад гукі флейтаў разбуралі сьцены іх гандлёвых гарадоў. Ім у віну паставілі нежаданьне жыць паводле дэмакратычных прынцыпаў. Парадокс? Не, хутчэй, заканамернасьць. Дэмакратыя — гэта ад грэцкага нараджэньня лад з актыўнай замежнай палітыкай. Ці не таму радыкальная дэмакратыя часта гіне пад уласнымі руінамі? Эса Алега Дзярновіча.

Гісторыкі традыцыйна супрацьпастаўляюць атэнскую дэмакратыю ды спартанскую алігархію. Дзьве палітычныя сыстэмы нібы сталі эталёнамі розных вектараў разьвіцця грамадзтва. Атэнская дэмакратыя прымаецца за найбольш разьвітую, закончаную і дасканалую форму дэмакратычнага ладу антычнасьці. Залатым векам атэнскага народаўладзьдзя былі сярэдзіна V — сярэдзіна IV стагодзьдзя да н.э. Менавіта тады, каб прыцягнуць да дзейнасьці галоўнага органу ўлады ніжэйшы слой атэнцаў, за наведаньне Народнага сходу была нават усталявана плата ў памеры двух аболаў, што адпавядала сярэдняму заробку рамесьніка ў дзень.

Вызначэньне дэмакратыі

У Атэнах тады зьявіўся слой найбяднейшых грамадзян, якія страцілі сувязь з вытворчасцю, аказаліся пазбаўленыя маёмасьці, аднак валодалі поўным наборам палітычных правоў. Улады полісу імкнуліся нейкім чынам утрымліваць гэтую масу дэкліраваных грамадзян, якія ня мелі інтарэсу да працы ды бадзяліся па вуліцах гарадоў, перабіваючыся выпадковымі падачкамі, жабраваньнем, ды любілі тэатральныя імпрэзы, свьеты ды відовішчы. Нават самы таленавіты палітык мог страціць уплыў сярод гэтай паразытычнай масы, калі б ня здолеў забясьпечыць яе забавамі, якія каштавалі дзяржаве вялікіх сродкаў.

Але гэта быў пэрыяд вельмі высокай самаацэнкі атэнцаў. Вось што, паводле Фукідыда (460—396 да н.э.), казаў сьлыны правадыр дэмакратыі Пэрыкл (495—429) на пахаваньні палеглых атэнскіх герояў: «Наш дзяржаўны лад не пераймае чужых устаноў — мы самі, хутчэй, зьяўляемся ўзорамі для перайманьня некаторым, чым пераймаем іншых. Называецца наш лад

АЛЕГ ДЗЯРНОВІЧ (нар. у 1966 у Менску) — гісторык, выдавец. Супрацоўнік Інстытуту гісторыі Акадэміі навук. Апошняя ўкладзеная ім кніга — даведнік «Нонканфармізм у Беларусі. 1953—1985» (2004).

дэмакратычным, бо ён грунтуецца не на меншасьці, а на большасьці грамадзян... Горад наш — школа ўсёй Эляды, і мяркую, што кожны з нас сам па сабе можа зь лёгкасьцю і вытанчанасьцю праявіць сваю асобу ў самых разнастайных жыцьцёвых умовах... З усіх сучасных гарадоў толькі наш горад яшчэ больш магутны, чым ідзе пра яго слава, і толькі ён адзін не прымусяць ворага гневацца, што той церпіць бедзтва ад такога праціўніка, як мы, а падуладных нам — скардзіцца на нікчэмнасьць улада роў. Такімі вялікімі ўчынкамі мы засьведчылі магутнасьць нашага гораду на здзіўленьне сучаснікам і нашчадкам. Каб уславіць нас, ня трэба ні Гамэра, ні якога-небудзь іншага песьняра, які прынясе сваёй паэзіяй асалоду, што праходзіць, але ня знойдзе пацьвярджэньня ў самой ісьціне. Усе моры і землі адкрыла перад намі наша адвага і паўсюль узьвёла вечныя помнікі нашых няшчасцаў і перамог».

Дэмакратычная імперыя

Невыпадкова атэнцы спрычыніліся да стварэньня ваенна-палітычнага аб'яднаньня, скіраванага на вызваленьне захопленых пэрсамі гарадоў Малой Азіі і выспаў Эгейскага мора. Але ў канцы грэка-пэрсідзкіх войнаў аб'яднаньне, ужо як Атэнскі марскі саюз, ператварылася ў адмысловую палітычную арганізацыю грэцкага сьвету з больш шырокім, чым першапачаткова, колам задач. Уздзел у любым саюзе азначаў страгу часткі свабоды — адной з асноўных характарыстык полісу як незалежнай і аўтаномнай суполкі.

Аднак Атэны ня толькі ня страцілі пазыцыі, але й умацавалі іх. Дамагліся пераносу да сябе саюзнай скарбніцы і сталі гаспадарамі сродкаў, якія пачалі актыўна выкарыстоўвацца на ўласныя патрэбы Атэнаў, мала звяжаючы на меркаваньні саюзнікаў.

Атэны сталі разглядаць сябе як свайго роду сталічны, галоўны горад Саюзу, у які зьяжджаліся прадстаўнікі ўсіх саюзнікаў у справах палітычных, эканамічных, судовых, культурніцкіх. Парфэон і ўвесь комплекс Акропалю быў створаны менавіта ў тыя часы *фінансавага свавольства*. Фінансавыя ўзаемаадносіны ўнутры Атэнскага марскога саюзу яшчэ раз выяўляюць цесную сувязь радыкальнай дэмакратыі з імперыя-

лізмам.

Атэны праводзілі мэтанакіраваную палітыку прамой і актыўнай падтрымкі дэмакратычнага ладу ў саюзных полісах. Але такая падтрымка мела розныя, у тым ліку і негвалтоўныя, формы — стваралася сыстэма гандлёва-эканамічных прэфэрэнцый, якія вялі да ўзмаценьня сярэдніх разрадаў грамадзян ды ўзрастаньня ролі народных сходаў. Але калі эканамічнай і палітычнай падтрымкі было недастаткова, атэнцы высылалі флёт і аддзелы гаплітаў — цяжка ўзброеных воінаў. З часам патрэба ў такіх радыкальных дзеяньнях узрасталая, і гэтыя экспэдыцыі ладзіліся фактычна коштам саміх саюзнікаў.

Экспарт дэмакратыі

Але ня ўсе саюзныя полісы мірыліся з панаваньнем Атэнаў — праяваю нездавальненьня было імкненьне выйсці з складу Саюзу. Найперш такія спробы рабіліся багатымі полісамі, для якіх атэнскае панаваньне было асабліва цяжкім, таму яны бачылі магчымасьць забясьпечыць існаваньне ва ўмовах поліснай незалежнасьці.

Такія гарады мелі алігархічны лад — кіраваліся знатнымі родамі, у якіх традыцыі грамадзкай службы перадаваліся з пакаленьня ў пакаленьне. Нязгода зь вялікадзяржаўнай палітыкай Атэнаў падмацоўвалася глыбокай антыпатыяй да дэмакратычных парадкаў, якія падаваліся ўладаю неразважлівага натоўпу.

Першыя паўстаньні супраць атэнскага панаваньня адбыліся на такіх буйных выспах Эгейскага мора, як Наксас, у 469 годзе да н.э., Фасас, у 465 годзе да н.э., у горадзе Халькіда на Эўбеі, у 446 годзе да н.э. Але атэнскія эскадры хутка навялі парадак — выступы мяцежнікаў падавілі сілай, завадатараў зьнішчылі, а з жыхароў спагналі кантрыбуцыю і ўзялі клятвы вернасьці гегемону. Прыдушэньне спроб выхаду з Саюзу суправаджалася ўсталяваньнем дэмакратыі. Нічога не вядома пра рашэньні Саюзнага сходу ў дачыненні да паўсталых. Атэны дзейнічалі ва ўсіх выпадках самастойна, цалкам усьведамляючы выключнасьць свайго аўтарытэту ды не пыгаючыся меркаваньня саюзнікаў.

Энэргічная палітыка Атэнаў па экспарце радыкальнай дэмакратыі мела на мэце ўніфікацыю дзяржаўнага кіраваньня ў шматлікіх полі-

ПЭРЫКЛ (каля 490—429 да н.э.), атэнскі стратэг (галоўнакамандуючы) у 444/443—429. Захапляўся дэмакратыяй, але пераацэньваў яе вайсковыя здольнасьці. Памёр ад чумы.

сах і, урэшце, цэнтралізацыю Саюзу ў цэлым.

Лёс алігархаў Самасу

Клясычным прыкладам ваеннага ўмяшаньня атэнскай дэмакратыі ў справы саюзнікаў сталі падзеі 440 году да н.э. на высьпе Самас. Гэты вялікі і багаты востраў займаў асаблівае становішча ў Атэнскім саюзе. Толькі тры полісы — Лесбас, Хіяс і Самас — не плацілі падатку (форасу) у саюзную скарбонку, а ў выпадку патрэбы выстаўлялі караблі і гаплітаў. Індыкатарам незалежнага статусу Самасу было алігархічнае кіраваньне на атоцы, якое моцна кантраставала з палітычнымі парадкамі Атэнаў. Калыска дэмакратыі працягла час мірылася з падобным статусам. Але як толькі надзьшоў спрыяльны момант, кіраўнік атэнскага народаўладзьдзя Пэрыкл умяшаўся ва ўнутраныя справы полісу, гвалтоўна скінуў алігархію і ўсталяваў дэмакратычнае кіраваньне.

Умяшаньне атэнцаў выклікала паўстаньне самасцаў — і магутнай эскадры, узначаленай Пэрыклам, прыйшлося каля дзевяці месяцаў вельмі супраць іх ваенныя дзеяньні. Атэны перамаглі ды ператварылі самаскія гарады ў руіны, урачыста спалілі самаскі флёт, наклалі на жыхароў вялікую кантрыбуцыю. Маёмасьць алігархаў канфіскавалі, самі яны былі зьнішчаны ці адпраўлены ў выгнаньне. На

Атэны праводзілі мэтанакіраваную палітыку прамой і актыўнай падтрымкі дэмакратычнага ладу ў саюзных полісах.

Вы ўсё яшчэ ня верыце ў дэмакратыю?

ТАДЫ МЫ ЛЯЦІМ ДА ВАС!

высьпе ўсталяваўся дэмакратычны лад, усіх жыхароў змусілі даць клятву на вернасць Атэнам.

Узор такой клятвы захаваная пасля аналягічных падзей у Халькідзе: «Я ня здраджу народу атэнскаму ані хітрасьцю, ані якімісь інтрыгамі, ані словам, ані справай, не паслухаюся таго, хто задумае здрадзіць. І калі хто-небудзь здрадзіць, я паведамлю атэнянам. І падатак я буду ўносіць атэнянам такі, які выпрашу ў атэнянаў. І хаўруснікам я буду, наколькі змагу, найлепшым і сумленным. І народу атэнскаму буду дапамагаць і садзейнічаць, калі хто-небудзь будзе наносіць крыўду народу атэнскаму. Няхай складуць прысягу з халькідыянаў усе паўналетнія. А калі хто не складзе прысягі, то няхай будзе пазбаўлены грамадзянскага гонару і няхай маёмасць яго канфіскавана...»

Выдаткі дэмакратыі

Атэны сталі праводзіць актыўную замежную палітыку, маючы за першарадных мэты далейшае пашырэнне Саюзу праз далучэнне да яго новых полісаў Эгейскага басэйну ды ізаляцыю Пэляпанэскага саюзу, дзе была лідэрам Спарта.

Адна характэрная дэталю адцяняе агульны напрамак унутранай палітыкі Атэнаў — падчас небажальнага для іх паўстання на Самасе палітычная камедыя, гэты галоўны сродак апазыцыйнай крытыкі і сатыры, падпала пад абмежаванні. Было забаронена паказваць палітычных дзеячаў пад іх сапраўдным імем і ў адпавед-

ным грыве. Рэакцыйны характар камедыі тлумачыўся яе сатырычнай задачай — у адпатаў існага ладу было менш падстаў зьвяртацца да гэтай формы публічнага выказвання ўласных поглядаў. Наадварот, камедыя была вельмі зручным сродкам для праціўнікаў пануючай дэмакратыі — яны маглі праз гэтар карыкатуры бесьперапынна падрываць тыя ці іншыя бакі дэмакратыі, яны казалі ёй шмат злога ў форме буфанады, вясёлай пародыі, у той жа час вытанчана маскіруючы свае асноўныя мэты, ствараючы пэўныя настроі. Зрэшты, цэнзурнае абмежаванне ў грамадстве, дзе галоўным відовішчам быў гэтар, даволі хутка прыйшлося адмяніць. У Атэнах значную частку таго грамадзкага ўплыву, які ў наш час належыць прэсе, браў на сябе гэтар.

Галавакружэнне ад посьпехаў

Ня будзем ідэалізаваць іншага вядучага грэцкага полісу — Спарту. Але трэба зразумець карані яе кансэрватызму — гэта была аграрная супольнасць з традыцыяналісцкімі грамадзкімі дачыненнямі, алігархіяй і палітычнай праграмай, скіраванай на захаванне статус-кво. Яшчэ ў другой палове VI стагоддзя да н.э. вакол Спарты склаўся Пэляпанэскі саюз — першае буйное ваенна-палітычнае аб'яднанне ў грэцкім сьвеце. Удзел у Пэляпанэскім саюзе быў добраахвотным, а выхад з яго — адносна свабодным. У пытаньнях замежнай палітыкі Саюз дзейнічаў у інтарэсах арыстакратыі, ваюючы з тыраніямі ды

дэмакратыямі. Мяккае стаўленьне да саюзнікаў, адсутнасць фінансавай эксплуатацыі, павага аўтаноміі стварылі ўмовы для трываласці Пэляпанэскага саюзу, які праіснаваў каля 200 гадоў — больш, чым іншае ваенна-палітычнае аб'яднанне ў Грэцыі.

Такая рознасць палітычных праграм Пэляпанэсу і Атэнаў мусіла прывесці да маштабнага канфлікту. Усё пачалося з імкнення чарговых саюзнікаў Атэнаў у 432 г. да н.э. выйсці з такога цяжкага для іх Саюзу. Гэта пацягнула за сабой карныя акцыі супраць іх. За «рэнэгатаў» заступілася Спарта — і распачалася грандыёзная Пэляпанэская вайна, якая доўжылася з 431 па 404 г. да н.э.

Паколькі сілы праціўнікаў былі роўныя, а самі яны належалі да аднаго этнасу, ваенныя дзеянні вызначаліся асаблівай жорсткасцю. Шалі вагаў увесь час схіляліся то ў адзін, то ў іншы бок. Ранейшыя межнапалітычныя посьпехі прывялі да пераацэнкі атэнскімі кіраўнікамі ўласных сіл, што выклікала правядзеньне шырокай агрэсіўнай палітыкі, не забяспечанай дастатковымі матэрыяльнымі, палітычнымі і ваеннымі рэсурсамі, супрацьпаўстаўленьне Атэнаў астатняй Грэцыі і, урэшце, каласальную паразу.

Зьведла крах уся стратэгія Атэнаў, якая з такой цяжкасцю выбудоўвалася ў папярэднія дзесяцігоддзі. Спарта прадыхавала суровыя ўмовы міру: Атэнскі марскі саюз распускаўся, знішчаўся амаль увесь атэнскі флёт, горад пазбаўляўся ўмацаванняў, у Атэны вярталіся ўсе выгнаннікі, дэ-

макратычныя парадкі знішчаліся, а ўлада перадавалася трыццаці кіраўнікам. Фактычна ўсталяваўся арыстакратычны лад кіравання. Радыкальная дэмакратыя была пахаваная пад уласнымі руінамі.

Пагроза мэсіянізму

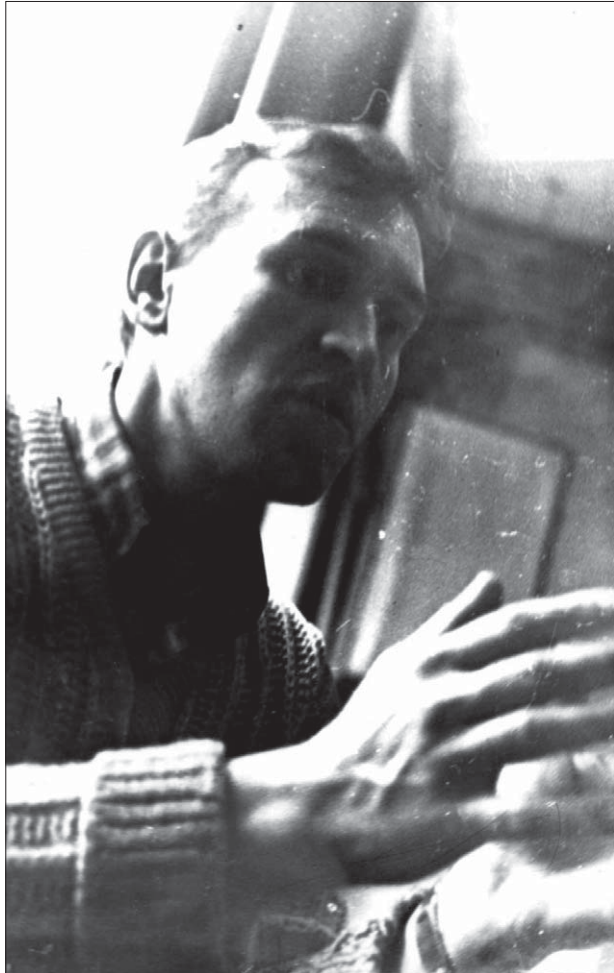
Ці вынікае агрэсіўнасць з самой прыроды дэмакратыі? Неабавязкова. Экспансіянізм вырастае з ідэалогіі, калі грамадства ў значнай ступені кіруецца ідэалогічнымі лёзунгамі. Прыкладам было атэнскае самаўсхваленне ўласных парадкаў. Замест таго каб казаць, што дэмакратыя зьяўляецца найлепшым ладом для іх саміх, атэняне сьцьвярджалі, што дэмакратыя — гэта ідэальны лад для ўсіх. У ваяўнічым мэсіянізьме хаваецца страшэнная пагроза дэмакратыі для самой сябе.

Аўтар мусіць прызнацца, што падчас напісання гэтага тэксту ён не рабіў наўмыснага падбору паралеляў і фактаў, зусім не збіраўся атаясамліваць антычную гісторыю і сучасныя падзеі. Больш за тое, сама задума напісання такога артыкулу ўзьнікла раней, калі хада падзей магла падавацца іншай. Ужо калі гэтыя радкі клаліся на паперу, аўтар сам здзівіўся, што ў Атэнскім марскім саюзе пры жаданні можна ўбачыць прататып сучаснай ваенна-палітычнай кааліцыі і падзеяў у Іраку. Але такія паралелі не закладаліся ў ідэю напісання тэксту і ўзьніклі незалежна ад волі аўтара. Значыць, мы разважаем пра фундаментальныя зьявы. Гэта мяне і насыцярожае.

ЗМАГАНЬНЕ АТЭНЫ З ТЫТАНАМІ. Фрагмэнт Пэргамскага алтара, IV ст. да н.э.

Замест таго каб казаць, што дэмакратыя зьяўляецца найлепшым ладом для іх саміх, атэняне сьцьвярджалі, што дэмакратыя — гэта ідэальны лад для ўсіх. У ваяўнічым мэсіянізьме хаваецца страшэнная пагроза дэмакратыі для самой сябе.

Таямніца Сыса

УЛАДЗІМЕР ЛОБАЧ

Паляўнічы
Анатоль Сысу

Бі. А ты бі на ўзлёт
А калі недарод
Багі ўсё адно падкажуць
Што на пачатку
А што пасярод
Страляй!
А багі ўсё зьявжучь
Сваёю боскай сьліною
Як будзе час табе
Дык павернешся
Толькі адкінь прэч спакой
На гэтых дарогах ня вернешся
Не рассыпай сябе...

19.05.05

Паэт Анатоля Сыс пайшоў на неба. Шлях ягоны быў лёгкі, бо паміж Вялікаднем і Радаўніцай дарога на нябёсы адкрытая многімі малітвамі. А калі яшчэ ўлічыць, як доўга чакаў ён гэтага моманту!.. Гадоў 15 таму ён так і адказаў мне на пытаньне «Чым цяпер будзеш займацца?» — «Цяпер засталася толькі памерці». Ягоным вершам тут, на зямлі, замінала ягоная чалавечая прысутнасьць.

У гісторыі Анатоля Сыса наймацней узражае ягонае стаўленьне да паэзіі як да сапраўды большае рэальнасьці. Большае за жыцьцё. Ягоныя вершы — гэта не салён і не стадыён, не эстэтыка і паэтыка, а замова шаптуна-ўлобёнца Бога. Шаптуна і выглядае дзіваком, бо жыве паміж намі і небам. І ведае цану нашай мітусьні, якой мы часцяком за гэтай самай мітусьнёй не заўважаем. Як не заўважаем і не надаём такога абсалютнага значэньня паэзіі.

Аднак Анатоля Сыс быў ня толькі шаманам, але і адукаваным чалавекам. Вось чаму ягонае самаадмаўленьне давалася яму так дзяж — бо рабілася сьвядома. Сыс ведаў, што ўсяму свой крэс. І калі б Купала прапярэў век Багдановіча — не было б Купалы. А калі б Багдановіч меў Купалавы гады — не было б і Багдановіча. Першы папросту б не дасьпеў, другі б — размазаў уласны даробак. Сыс разумее, што сам ён адбыўся напрыканцы 1980-х. І далей рабіў усё, каб не замінаць сваім уласным вершам жыць. Піў і бланжаваў, каб ня быць атаясамленым з тым вобразам паэта, які ўжо сфармаваўся ў публіцы. Каб сур'ёзнасьцю свайго чалавечага аблічча не псаваць чысьціню свайго паэтычнага вобразу. Выдаваць па кніжцы ў год, езьдзіць на дачу і сядзець на нарадах, безумоўна, было прасьцей, але для ягонай паэзіі гэта быў канец. Стакроць цяжэй было зусім усьвядомлена, яшчэ жывучы, дэклараваць сваю цялесную сьмерць альбо іншасьць. Проста быць проста вар'ятам, і зусім ня тое — самому абраць сабе гэтка шлях. Магчыма, ягоны подзьвіг якраз у гэтым — столькі гадоў не спакусіцца, не размазаць, не сапсаваць і дажыць такі да таго дня паміж Вялікаднем і Радаўніцай, калі твой шлях акажацца адкрытым.

Паэт Анатоля Сыс пайшоў на неба з тым самым пачуцьцём няздзейсьненасьці, што і калісьці Гарун. Такое самае ў тваёй краіне абложнае беспрасьвечце, падобнае ці то на сон, ці то на сьмерць. Зьмянілася нібыта ўсё, але ўнутраны стан паэта, ягонае грамадзянскае пачуцьцё засталася тым самым. І ўсё твае клічнікі пад касым дажджом бясчасься згінаюцца ў прыкрыя і непрыгожыя пыталнікі, быццам кланяюцца камусьці...

ўгадаў, усе хапалі штучныя.
Яны больш на сапраўдныя падобныя,
чым самі сапраўдныя.
Так з многім у жыцьці — не адно з садавіной ды гароднінай.

Каханьне — пачуцьцё, якое ня мае штучных аналягаў. Яго нельга зрабіць, стварыць — яно самаствараецца. Як яблык на дрэве, як груша...

У гэтым яно найбліжэй да творчасьці. Але ня творчасць, якая скарыстоўвае ўсё і ўсіх, штучнае і натуральнае — і каханьне.

Надта шмат, каб адмаўляць.
Надта мала, каб паверыць.

Кажуць, калі табе лёг на душу нейкі верш, гэта значыць, што сам паэт ужо пранік у цябе і ўшльвае на твае адчувальнікі, думкі, паводзіны. У творчасьці Анатоля Сыса ўсё складаецца з гэтых пранікненьняў. Ён пераўвасабляецца ў Апанаса Філіповіча, Сяргея Палуяна, Язэпа Драздовіча, калі піша іхныя маналёгі і тым самым акрэсьлівае сваё, блізкае яму кола. Ён пранікае, ці то каб напоўніць іхныя вобразы сабою, ці то каб празь сябе зразумець і адчуць іх. Ёсць у яго і «Маналёг Алеся Гаруна».

Гараць камяні ў маім вогнішчы,
расьцьвельеныя агнём,
нібы ваўчаняты ў логвішчы
сонечным прамянём.

У твар мне шугае полымя,
ды я ўсё адно бяру
каменныя рукамі голымі
і гэтка, як сам, дару.

Бяруць і да сэрцаў туляць:
няхай нас ратуе боль
і вучыць пра бліжніх думаць,
пра тых, хто гібее ў золь,

пра тых, хто прамёрз да костак,
хто шлях да агню згубіў,
хто д'яблу чырвоным хростам
Айчыну сваю пазбыў.

Дай бог, каб маё каменне
аднойчы іх апякло,
прымусіла ўстаць з каленяў,
пайсьці на маё сьвятло.

Я — тут! Я шугаю полымем!
Праз боль я зь сябе бяру
каменныя рукамі голымі
і гэтка, як сам, дару.

Дай бог, каб маё каменне
Жар-птахам дайсьці змагло
да тысячных пакаленьняў
і сэрцы іх апякло.

Ёсць паэты зразумелыя і ясныя, а ёсць тыя, што застаюцца таемнымі, нават калі бачыш такога і гаворыш зь ім штодня. Сыс цягнула да такіх, і сам ён стаў урэшце вялікай загадкай. Наваліўшыся ўсім сьветам, мы больш-менш зразумелі, раскрылі таямніцу Багдановіча і таямніцу Купалы. Але якая гэта была агромністая праца цэлых пакаленьняў! У літаратуру прыходзяць новыя творцы і іхнае самалюбства цьвельяць старыя, адкладзеныя на потым таямніцы. Быццам задача таямніцы — забясьпечваць жывое жыцьцё культуры. Сёньня да тых неразгаданых тайнаў дадалася яшчэ адна — тайна Анатоля Сыса.

Паводле svaboda.org

АДАМ
ГЛЁБУС

Сучасьнікі

1977. Хацкевіч і сонечнасьць

Ёсць адна рыса ў абліччы Гены Хацкевіча, якую інакш, як сонечнасьць, і не назавеш. Ён увесь зьдзе. Чырвоны, блакітны, жоўты колеры перамяшваюцца ў ім, каб ствараць непоўторнае аптэмістычнае зьзяньне. Таму і апранаецца Гена ярка. Аранжавыя кашулі і зьяленья штаны, пурпуровыя кеды і малінавыя шкарпэткі, бэлья курткі і сінія пальчаткі пасуюць яму. Да яго вечнай усьмешкі, да вясельных вачэй, да румяных пчок і цёмных кудзераў усё пасуе, але ён выбірае найярчэйшае, найстракацэйшае, найарлекіяністае, каб падкрэсліць, каб дадаць да сваёй радаснай сонечнасьці яшчэ крышку сьвятлонасьці. Аднойчы Гена Хацкевіч схібіў і папшыў сабе з чорнага аксаміту нагавіцы зь піняжкам. Такі быў той аксаміт чорны-чорны, такі глыбока-чорны, такі бяздонна-чорны, што непта чарнейшае і ўявіць цяжка. У гэтым наюткім гарнітурчыку ён і забег да сябра-жывапісца ў майстэрню. «Ну як табе? Праўда, цудоўны строй? Я пра такі марыў!» Сябра прапанаваў гарбаты папіць. Хацкевіч не адмовіўся. Ён паразглядаў сяброўковы карціны, пакуль той напоі гатаваў, а потым бухнуўся на крэсла. «А-а-а!!!» — крык Хаца выбухнуў так, што жывапісец ледзь не ўпісяўся. «Ка-а-асыцом!!!» — Гена круціўся пасярод майстэрні, спрабуючы зазірнуць на сваю дупу. На чорным аксаміце льсьнілася і пералівалася алейная вяселька. Гена сеў на палітру, дзе жывапісец шчодрай рукою панавыціскаў самых яркіх фарбаў. Ідучы рабіць гарбаты, ён кинуў палітру на крэсла, а Хацкевіч бухнуўся на яе. Нагавіцы прапалі, бо Генка спрабаваў іх адмыць шкільнарам, цёр мылам, драў губкаю, а нарэшце, псыхануўшы, падраў на ласкуты. А як падраў, так і супакаенне прыйшло. «Піняжак жа застаўся! Галоўнае — піняжак!» — разважаў Хацкевіч, ідучы ў краму па віно. Скон штаноў сябра адначылі добрай выпіўкаю, падчас якой зрабілі выснову, што Хацу ня трэба насіць чорнае.

02.02.2005, 17:12

1987. Хацкевіч і мыла

Паветраны тэрарыст? Так, Хацкевіч — паветраны тэрарыст. Прыпамсі, у асноўнай савецкай газэце, падаючы сьпіс паветраных тэрарыстаў ССРСР, на Гену не забыліся. «Мастак зь Менску, зрабіў спробу ўгнаць самалёт. Пакунак зь двума кавалкамі гаспадарчага мыла ён назваў бомбаю і запатрабаваў ад пілётаў ляцець у Парыж. Камандзір карабля прыняў раптынне не мяняць маршрут, карабель прызямліўся ў Растове. Група захопу хутка аб'яшккодзіла тэрарыста. Мэдыцыйская камісія прызнала Генадзія Хацкевіча безадказным».

10.02.2005, 15:24

Знакі прыпынку

УЛАДЗІМЕР
НЯКЛЯЕЎ

Музык, які пры вакзале на баяне грае, яшчэ і забаву прыдумаў: у яго па два яблыкі і па

дзьве грушы. Яблык сапраўдны і штучны, грушы таксама — і ён прапанаваў ўгадаць, якія сапраўдныя. Колькі я стаяў — ніхто не

ўгадаў, усе хапалі штучныя.
Яны больш на сапраўдныя падобныя,
чым самі сапраўдныя.
Так з многім у жыцьці — не адно з садавіной ды гароднінай.

Каханьне — пачуцьцё, якое ня мае штучных аналягаў. Яго нельга зрабіць, стварыць — яно самаствараецца. Як яблык на дрэве, як груша...

У гэтым яно найбліжэй да творчасьці. Але ня творчасць, якая скарыстоўвае ўсё і ўсіх, штучнае і натуральнае — і каханьне.

Надта шмат, каб адмаўляць.
Надта мала, каб паверыць.

Памёр Астаф'еў. Письменьнік, ад якога пачуў я словы пра грэх пісьменьніцтва.

Пазваніў Быкаву пра Астаф'ева пагаварыць, ён закашляўся ў трубку астмай: «У мяне тэрмін да студзеня...»

Я яму: «Вы пра што?.. Вы што, Васіль Уладзімераўч?..» Аказалася, ён пра тое, што ў Германіі жыць яму да студзеня, а далей — невядома... Калі чэхі не парупяцца.

Перазваніў, каб дазнацца, як чэхі пра Быкава рупяцца, Лука-

шуку на «Свабоду». Той сказаў, што ўсё нармальна: Гавал за Быкава просіць...

І каго гэта Гаўлу, прэзыдэнту, прасіць?.. Гэта колькі ж на такое трэба дэмакраты?

Мы не дачакаемся...

Ды гэтага мала: Лукашук яшчэ спытаў, ці ня мог бы я або Якуб Лапатка для чэскай паліцыі з паліцыі фінскай даведку ўзяць?.. Ну, што Быкаў, пакуль тут жыў, у магазыне сардэлькі ня краў.

Во гэта ўжо больш-менш па-нашаму.

Лапатка схадзіў — даведку далі. Прычым спакойна. Ня краў, аказалася.

Хто ведае гімн

У Менску пабываў вялікі футбол. 4 чэрвеня нацыянальная зборная сыграла ўнічыю з славенцамі, у сераду прымала зборную Шатляндзі. На стадыёне прысутнічаў **Алег Раявец**.

Прыўзняты настрой

Аптымизму заўзятарам, якія жывуць надзеяй убачыць беларускую дружыну на мундыялі-2006 у Нямеччыне, дадаваў сымпатычны старт зборнай. І хоць у сваёй кваліфікацыйнай групе беларусы перад суботняй гульні займалі 4-е месца, яны правялі на матч менш, здабыўшы пры гэтым лятась нічыю ў гасцях з моцнай Нарвэгіяй і ганарова саступіўшы Італіі — 3:4.

Гульня пачыналася а 20-й гадзіне, у чым былі плюсы і мінусы. Мінус у тым, што, з увагі на выхадны дзень, час даволі позні. Так, у Глазга матч Шатляндзія—Малдова пачынаўся а 15-й па Грынвічу. Дадатнае было ў тым, што нарэшце перастала неміла-сэрна грэць сонца. Таксама можна было паспець паглядзець па тэлевізары матч Расея—Латвія і даведацца з Інтэрнэту вынік матчу ў Глазга.

Напярэдадні гульні славенцы асыярожнічалі ў заявах, падкрэсьліваючы, што цалкам задаволяцца нічыёй, бо праз траўму і дыскваліфікацыю матч прапуськалі два вядучыя гульцы зборнай. Беларусы ў загодзі адносілі да фаварытаў — і букмэжеры, і спецыялісты. Цікава, што ў традыцыйным апьтаньні адзінаццаці журналістаў «Прессбола» толькі адзін, Сяргей Дашкевіч, паставіў на лік 1:1, астатнія шчыра верылі ў перамогу беларусаў. З 11 славенскіх журналістаў на нічыю паставілі чацьвёрта.

Напярэдадні матчу лыжку дзёгцю ў агульні беларускі перадсвятотчы настрой падліла параза ў пятніцу моладзевай дружыны. Выхаванцы Юр’я Пунтуса на менскім стадыёне «Трактар» саступілі славенскім раўналеткам — 1:2, чым ускладнілі сабе жыцьцё.

Перад пачаткам

Тое, што стадыён «Дынама» будзе запоўнены, сумненьняў не выклікала. Людзей не адштурхнулі і нятаньня квітка. Самы да-

КОЛІЯ ДАРАШКЕВІЧ

рагі, на заходнюю трыбуну, каштаваў 20 тыс. рублёў. За вароты білеты былі ў чацьверы разы таннейшыя. Ужо ў чацьвер ля касаў было людна, а спэкулянты дзелаўіта прапаноўвалі свае паслугі. Чамусьці не прадавалі білетаў на «казырок», які, маўляў, знаходзіцца на рэканструкцыі. Як паказаў матч, на казырок усё ж пуськалі. Яго сэктары былі запоўненыя прыкладна на чвэрць міліцыянтамі і лодзьмі ў цывільным.

Нясмелыя ручайкі заўзятараў, што пачыналіся на праходах ад электрычак да вакзалу, на скрыжаваньні вуліц Кірава і Сьвярдлова зьліліся ў сапраўдную раку. Даварот стадыёну рухалася велізарная лодзкая маса. Адпаведнага настрою дадалі таксоўкі і легкавікі, што праносіліся па вуліцы Сьвярдлова, з заўзятарамі, якія высюўваліся з акон і махалі сыягамі. Добрая палова заўзятараў ішла на стадыён у так званых «нацыянальных» колерах зборнай — чырвона-зялёных саколках з такога ж колеру шалікамі і сыяжкам.

Прычым былі гэтыя толькі школьнікі, але і студэнты, паважаныя мужчыны, нават лэдзі. Няўжо дзесяць гадоў панаваньня новай-старае сымболікі адыгралі сваю ролю? А вось бел-чырвона-белых сыягоў я ня ўбачыў.

Мяне двойчы абшукалі — перад варотамі стадыёну і на ўваходзе ў сэктар. Зрэшты, такі парадак. Уладкаваўшыся на глядацкім месцы, я адчуў жаданьне убачыць «Олд Трафард» у Манчэстэры ці Алімпійскі стадыён у Рыме — каб параўнаць атмасфэру ў Англіі ці Італіі з атмасфэрай, што панавала перад суботнім паядынкам у Менску. Ці нашмат адсталі беларускія заўзятары ад сваіх эўрапейскіх калег? У суботу іх дудкі заглушылі Іскуі Абалян, Дзьмітрыя Смольскага, а таксама «Тягі-штурхья», якія з імпрызаванай сэрны забаўлялі гледачоў перад матчам.

Падчас гульні падтрымка шматкроць узрасла. Дудкі, біцьцё кулакамі ў эздлікі, што стварала пэўны фон, авацыі — вось яно, хвіліннае яднаньне народу.

Адрэналін першага тайму

Беларусы пачалі гульнію жвава і адразу правялі пару атак. Аднак славенцы ня сталі адседжавацца ў абароне і смела агрызнуліся, першымі стварыўшы небяспечны момант у матчы. Настырнасьць прадстаўнікоў маленькай альпійскае рэспублікі дала плён. На 17-й хвіліне гол-прыгажун са штрафнога забіў паўабаронца бэльгійскага «Бруге» Насья Чэх. Віну на сябе ў прапушчаным голе пасля матчу ўзяў наш галкіпэр Юры Жаўноў. Ён слушна пабудаваў сыценку, закрыўшы левы ад сябе кут, але Чэх якраз прабіў у правы, які і мусіў кантраляваць Юра.

Беларусы не разгубіліся і праз хвіліну зраўнялі лік. Пасля падачы Віталія Бульгі з мэтраў дванаццаці ў вароты пацэліў Валянцін Бялькевіч, пакінуўшы з носам галкіпэра Саміра Ханданавіча. А ўжо і ў прэсе, і на заўзятарскіх форумах раздаваліся галасы, якія хацелі сыпісаць гульца кіеўскага «Дынама» на абочыну футбольнай гісторыі. Шок на

трыбунах зьмяніўся нечуваным уздымам. Людзі скакалі ад радасьці хвіліныгры.

Потым славенцы ачомаліся і зьявіліся беларускія атакі на нішто. Абаронца катарскага «Аль-Арабі» Фабіян Цыпат так «закрыў» Аляксандра Глеба, што найлепшага гульца «Штутгарту» на полі практычна не было відаць.

Пры канцы тайму наагул у душу закралася падэрэньне: ці выстаўяць беларусы? Пасля ўдару галавой абаронцы заграбскага «Дынама» Бошчына Цэсара мяч трапіў у бэлку. Усе шумна ўздыхнулі. Дзякуй богу, перапынак.

Лік па гульні

І ў другім тайме славенцы працягвалі здзяйсняць небяспечныя набегі на вароты беларусаў, прымушаючы балецьшыкаў разпараз хапацца за сэрца. Сэбасьціян Цыміроціч, што выйшаў на замену, і Клемэн Лаўрыч («Дынама», Дрэздэн) стваралі адзін небяспечны момант за другім. Як на 74-й хвіліне гульні той жа Лаўрыч, што знаходзіўся на лініі варатарскае, ня трапіў па мячы пасля навесу Цыміроціча, для ўсіх засталася загадкай. У той момант сэрца мне давалося шукачь у раёне пятак. Пасля эпизоду ля нашай брамы пьвёрда даў сабе слова: «На матч з Шатляндзіяй абавязкова вазьму з сабой валар’янку».

Наступны шанец злазіць па валар’янку здарыўся пры канцы гульні. Ужо на апошняй дабаўленай хвіліне Валянцін Бялькевіч выдаў ювэлірны пас Віталю Бульгу, які выйшаў сам-насам з галкіпэрам славенцаў. Форвард самарскіх «Крылаў» зь дзесяці мэтраў прабіў міма варот. Лік першага тайму захаваўся — 1:1.

На пасляматчавай прэс-канфэрэнцыі трэнэр беларусаў Анатоль Байдачны адзначыў, што дрэнна згулялі форварды, аднак яшчэ нічога ня страчана. І тут ён маерачыю: увосень мы праводзім дзьве гульні дома з галоўнымі канкурэнтамі — Італіяй і Нарвэгіяй. А дома, як вядома, і сыцены дапамагаюць. Прынамсі, гэтая велізарная армада гледачоў, якая цягам 90 хвілін перажыла кожную падзею на полі. Так што футбалістам ёсьць для каго гуляць.

Вяртаньне з футболу было ня менш вясёлым. У тралейбус набілася гурба заўзятараў-школьнікаў, якія паўдарогі дудзелі над вухам. Потым ім гэта надакучыла, і яны зацягнулі беларускі гімн. Аказалася, што яны ведаюць усе куплеты яго новай вэрсіі, а таго, хто забываў словы, ушчувалі: «Сорамна, гімн жа штодня гуцьчы на тэлевізары». Вось такі ў Беларусі нарадзіўся новы від патрыётаў.

СЬЦІСЛА

Макс — заваёўнік Парыжу

Максім Мірны і швэд Ёнас Б’ёркман выйгралі Адкрыты чэмпіянат Францыі па тэнісе ў парным разрадзе. У фінале яны перамаглі братаў Майка і Боба Браянаў. Для беларуса гэты першы перамога на «Ралян Гарос» і пятая на

турнірах «Вялікага Шлему». У 2000 г. Мірны перамог на US Open у пары зь Лейтанам Г’юітам (Аўстралія), у 2002 г. тамсама з індыйцам Махешам Бхупаті, а ў 1998 і 2000 г. на Ўімблдане і US Open у міксце ў пары з Сэрэнай Уільямз.

Парыскі посьпех дазволіў дуэту Мірны/

Б’ёркман узняцца на першае месца ў рэйтыngu парных тэнісістаў.

Латышы пратэстуюць

Прадстаўнік футбольнай фэдэрацыі Латвіі Крысваніс Клавінс выступіў з заявай, што падчас правядзеньня футбольных матчаў

моладзевых і нацыянальных зборных Расея—Латвія заўзятарам-латышам пагражалі расейскія заўзятары. Таксама Клавінс абвінаваціў расейцаў у зьніважлівых лэзунгах. «Нас называлі фашыстамі і непрыстойна выказваліся на адрас Латвіі», — кажа футбольны чыноўнік. У

паліткарэктнай Эўропе за такія ксэнафобскія лэзунгі штрафуюць альбо зборныя, альбо стадыёны.
Гуляем за «Зьлінам»

Вызначыўся супернік «Нёману» ў першым раўндзе Кубка Інтэртога УЭФА. Гарадзенцы згуляюць з чэскім «Зьлінам», што

фінішаваў 10-м у сваім чэмпіянаце. Першы матч — 19 чэрвеня (нядзеля) на менскім стадыёне «Тарпэда». **Пачатак а 18-й.** Гульня ў адказ — 25 чэрвеня. Цікава, што ў першай лізе беларускага чэмпіянату таксама гуляе ЗЛН.

Толькі расшыфроўваецца ён як і аднайменны завод-спонсар — Завод ліцьця і нармалію.

ІНФАРМАТАР

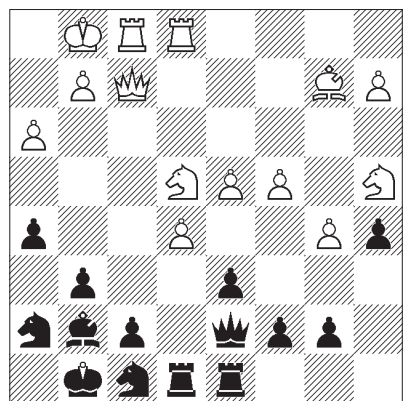
Даведкі Менску

008 — аварыйная Менскай гарадзкой тэлефоннай сеткі.
 009 — інфармацыя аб нумарах тэлефонаў кватэр і ўстаноў.
 053 — коды (міжнародныя і міжнародныя).
 064 — даведка па разлыках за тэлефонныя размовы.
 065 — цэнтральная аварыйна-дыспэтчарская служба.
 067 — даведка бытавых паслуг.
 068 — Менскадаведка па пароллах.
 066 — прыём тэлеграм і рэкламных абвестак.
 069 — даведка аптэк.
 071 — замова міжнародных і міжнародных размоў.
 075 — тарыфы ЖКГ.
 080 — замова міжнародных перагавораў і факсаў.
 085 — платная даведка.
 088 — служба дакладнага часу.
 090 — Менскагарніфасэрвіс: інфармацыя аб адрасах, нумарах тэлефонаў, рэжыме працы устаноў і неабходнай колькасці дакументаў.
 091 — даведка менскіх кінатэатраў.
 092 — назвы, адрасы, тэлефоны начных дыскатэк і крамаў.
 093 — адпачынак і забавы: інфармацыя

аб рэпертуары тэатраў, кошце квиткоў, працягласці спектакляў, а таксама аб рэжыме працы, кошце паслуг гарадзкіх паркаў, кампутарных, бильярдных і фітнэс-клубаў, басейнаў, саўнаў, казіно ды інш.
 094 — гараскоп: штотыднёвы гараскоп для ўсіх знакаў Зодыяку.
 095 — прагноз надвор'я.
 096 — казка па тэлефоне. Пры танальным наборы ёсць магчымасць выбару казкі.
 097 — імяніны: інфармацыя аб імянінах на бягучы дзень па праваслаўным і каталіцкім календары, паходжанне і кароткая характарыстыка імёнаў.
 099 — бясплатная даведка аб нумарах аварыйных, спецыяльных і мэдычных службаў.
Медычныя, касметалагічныя, ветэрынарныя паслугі ў Менску. Наяўнасць лекаў у аптэках г. Менску. Кошт адной хвіліны размовы 540 р. Час працы: з 8.00 да 22.00 — 8-902-101-05-05.
Дзяжурны ДАІ — 259-14-44.
Дзяжурны МА УМНС

— 242-86-11, 242-86-12.
Дзяжурны УУС — 254-23-93.
Дзяжурны штаб грамадзянскай абароны — 227-35-69.
Платная даведка па кватэрных нумарах тэлефонаў — 226-08-52.
Платная даведка па нумарах тэлефонаў у іншых гарадох Беларусі — 226-08-42.
Рамонт тэлефонных ліній — 262-11-11, 288-46-46, 210-01-08.
Даведка па Менскім раёне — 500-09-09.
Бюро знаходак у транспарце (трамвай, тралейбус) — 284-81-84.
Браніраванне авіабілетаў па СНД і на міжнародныя рейсы — 206-67-95, 206-67-97, 227-62-54.
Браніраванне і замова чыгуначных білетаў з дастаўкай — 051, 596-62-46.
Браніраванне аўтобусных білетаў на міжнародныя рейсы — 227-40-83, 227-41-89.
Грузавая таксоўка — 001, 052.
Замова таксовак — 001, 006, 007, 052, 057, 061, 081, 084.
Даведка аўтавакзалаў — 004, 227-40-83.
Даведка аэрапортаў

— 006.
Даведка чыгункі — 005.
Тэрміновая псыхалагічная дапамога — 246-11-11.
Тэлефоны доверу для дзяцей і падлеткаў — 215-00-00.
Тэлефон доверу МУС РБ — 229-72-22.
Ананімнае абслэдаванне на СНІД — 227-79-11.
Гарачая лінія Менгарвыканкаму — 223-15-85.
Менскі гарадзкі цэнтар занятасці — 219-00-74.
Пракат аўтамабіляў — 226-73-83.
Рамонт калектыўных тэлеантэн — 231-04-05.
Спэцкамбінат КБА (бюро пахаванняў) — 254-31-32, 254-62-49, 228-54-73.
Дастаўка лекаў. Кошт паслугі 2 000. Замова коштам больш за 35 000 дастаўляецца бясплатна — 222-34-28.
Тэлефонная юрыдычная служба. Адзіны тарыф для ўсёй Беларусі. 1 хвіліна — 990 р. Час працы: будні 9.00—22.00, выходныя і свята 10.00—18.00 8-902-101-01-01.

ПАРТЫЯ З ГРОСМАЙСТРАМ

Асыярожнае **21...Kf6-h7** азначае, што чорныя сышлі ў глухую абарону. Супернік выбраў **22. Kd2-e4**, нацэліўшыся на поле f6. Вілка яшчэ не пагражае, аднак, калі белым удацца перавесці ў цэнтар кая а4, будзе не да жаргаў.
 Некаторыя сталыя ўдзельнікі махнулі рукой на партыю — дарэмна. Шапцы адбіць атаку ёсць — ня меншыя, чым у быхаўскіх асадных людзей 350 год таму. Даслаць ход можа кожны праз e-mail: nn@promedia.by ці праз www.bychess.narod.ru. SMS — 754-04-53. Варыянты прымаюцца да панядзелка, 19:00.

Пятніца, 10 чэрвеня

НТВ, 22.35

«Востраў доктара Мора».

ЗША—Аўстралія, 1996, рэж. Джон Франкенхаймэр.

Жудасная фантастыка паводле рамана Гэрбэрта Уэлза, дзеянне якой перанесена ў сучаснасць.

Дж. Франкенхаймэр — майстар палітычных фільмаў: зьвералодзі забываюць ня толькі зубамі, але й з дапамогаю «калашнікавых», а сродак кантролю за натоўпам — мадыфікаваны тэлевізійны пульта.

Субота, 11 чэрвеня

СТВ, 7.50

«Бясконца гісторыя».

Нямецчына—ЗША, 1984, рэж. Вольфганг Пэтэрсэн.

Прыгодніцкая казка-фэнтэзі.

Дзесяцігадовы Бастыян, які ўцякае ад школьных хуліганаў, знаходзіць у буквіністывай кнігарні старую кнігу. Разгарнуўшы яе, Бастыян трапляе ў дзіўны свет краіны Фантазіі, дзе лётаюць сабакі, жывуць пацешныя цмокі, а велікан

харчуецца камямі. Але Фантазіі пагражае Нішто, і толькі сапраўдны ваяр-летуценнік здольны выратаваць яе.

Нямецкі рэжысэр («Эпідэмія», «Троя») паспяхова працуе ў Галівудзе, пры гэтым імкнецца захаваць аўтарскі почырк. Карціна атрымалася эўрапейска па духу і галівудзкая па тэхніцы.

Прэмія «Сатурн» Амэрыканскай акадэміі фантастыкі. Намінацыя на найлепшы фільм году ў жанры фэнтэзі.

«Лад», 15.55

«Мой амэрыканскі дзядзька».

Францыя, 1980, рэж. Алэн Рэнэ.

Філізофская драма.

Алэн Рэнэ — наватар кінамавы, які імкнецца пранікнуць у чалавечую падсвядомасць, схвапіць плынь свядомасці, пагуляць з уяўным і роальным («Хірасіма, мая любоў»). Фільм «Мой амэрыканскі дзядзька» пацвярджае статус Рэнэ як эксперымэнтатара, але адначасова гэта кіно, зьвернутае да шырокай публікі.

Два мужчыны й жанчына трапляюць у стрэсавыя сытуацыі. Ад-

начасова біёлаг Анры Лябары камэнтуюць паводзіны людзей, як паводзіны жывёл. Але й навуковыя тлумачэнні не канчатковыя, бо абыгрываюцца жартаўлівымі вобразамі «чалавека-папукоў».

Ролі выконваюць: Жэрар Дэпард'ё, Ніколь Гарсія, Ражэ П'ер.

БТ, 19.15

«Халоднае лета пяцьдзесят трэцяга».

Расея, 1988, рэж. Аляксандар Прошкін.

Сацыяльна-крмінальная драма.

Пасыля сьмерці Сталіна абвешчана амністыя для крмінальнікаў. Два палітычныя зьнявольеныя Капалыч і Лузга ў закнутым пася-

КАІСА

Сергіяневы яблыкі

Міхаілу Сергіеню даўно за 50. Паводле адукацыі ён інжынэр-мэханік, займаўся бізнэсам. Сем гадоў таму нечакана для сябе стаў шахматным трэнэрам — хадзіў з сынам на заняці ў СДЮШАР-11, узяў у трэнэра Мэнгарыканкаму — 223-15-85.

Менскі гарадзкі цэнтар занятасці — 219-00-74.

Пракат аўтамабіляў — 226-73-83.

Рамонт калектыўных тэлеантэн — 231-04-05.

Спэцкамбінат КБА (бюро пахаванняў) — 254-31-32, 254-62-49, 228-54-73.

Дастаўка лекаў. Кошт паслугі 2 000. Замова коштам больш за 35 000 дастаўляецца бясплатна — 222-34-28.

Тэлефонная юрыдычная служба. Адзіны тарыф для ўсёй Беларусі. 1 хвіліна — 990 р. Час працы: будні 9.00—22.00, выходныя і свята 10.00—18.00 8-902-101-01-01.

тавіць простыя маты, расказваць пра ўзаемадзеянне фігур. Для гэтага лепш за ўсё падыходзіць эндшпільныя пазыцыі. У кожнага з вучняў пытаюся, як трэба гуляць у той ці іншай пазыцыі. Важна, каб разлік варьянтаў усе ўмелі рабіць «у галаве». Потым ужо варта пераходзіць да мільшышліло — задаваць задачкі, камбінацыі, тады можна і пачаткі вывучаць. Цяпер многа добрых кніг, але, па-мойму, лепшага падручніка, чым «Шахматы» Майзеліса (1960 г.), ніхто не прыдумаў. Эфэкт гэтай кнігі абумоўлены тым, што яна насычана жартоўнымі, творчымі заданьнямі.

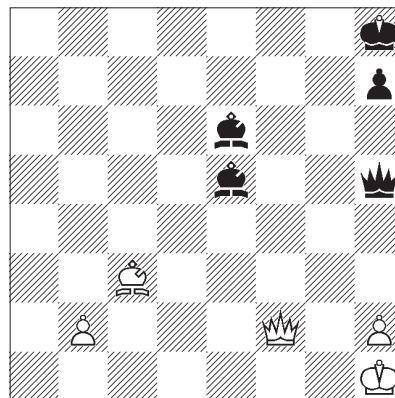
Сачу, каб усе наведвалі заняткі. Калі «сачуюць», трэнэру трэба кантактаваць з бацькамі. Бо раз-другі не прыйшло малое — і ўся праца ідзе ў глум. Да выканання вучнямі нормы першага разура не дазваляюць ім гуляць у бліц, «швэдкі» і да т.п. — такія забавы рассейваюць увагу. Штогод яны мне здаюць «экзамэн».

Купіў ім у школу электронны гадзіннік, каб прывыкалі да міжнароднай сыстэмы гульні з назвамі годнае часу.

Заробак у трэнэра, канечне, нізкі, але свой інтэрас маю: мне проста цікава, як растуць юныя шахматысты. Стараюся ездзіць з ім у Польшчу, Украіну, каб гулялі на адкрытых турнірах з дарослымі. Палякі цяпер вельмі добра арганізуюць турніры, знаходзяць на кожны па дзесяць-дваццаць спонсараў. Дзеці, як правіла, прывозяць дахаты калі не каштоўны прыз (ровар, кампутар), то хаця б граматы. Звычайна гэтыя турніры ня вельмі моцныя паводле складу, але іх перавага ў зьяўляецца тое, што можна сумясціць практыку ў шахматах і адпачынак. Канечне, найчасцей паездкі фіналююцца за кошт бацькоў, білеты абыходзіцца нятанна. Во каб у нас улетку ладзіліся адкрытыя турніры — дзе-небудзь на Менскім моры ці на Нарачы!

З маім вучнем летася быў цікавы выпадак: у угорскім горадзе Харкане ён аказаўся самым малодшым, а сустраўся за дошкай з найстарэйшым удзельнікам, сівым дзедам. За спынай у дзеда размясціліся заўзятары, таксама паважнага веку. Падыходжу да століка і бачу мілую карцінку: пяць ці шэсць дзядоў напружана стараюцца адолець малога! Усё ж ён выйграў, і назаўтра адзін з тых заўзятараў прынес яму за добрую гульню цэлы кош яблыкаў. Мы іх елі-елі... Нават завезлі тых яблыкаў ў Менск, для хлопчыкавай маці.

Як бы вы згулялі?

Заданьне з кнігі С. Давыдка «Шахматыстам-пачаткоўцам» (Мн.: Беларусь, 2002). Ход белых.

ХХХХ ХХХХ ХХХХ ХХХХ ХХХХ ХХХХ ХХХХ

ВР

ВАРТА БАЧЫЦЬ

Пятніца, 10 чэрвеня

НТВ, 22.35

«Востраў доктара Мора».

ЗША—Аўстралія, 1996, рэж. Джон Франкенхаймэр.

Жудасная фантастыка паводле рамана Гэрбэрта Уэлза, дзеянне якой перанесена ў сучаснасць.

Дж. Франкенхаймэр — майстар палітычных фільмаў: зьвералодзі забываюць ня толькі зубамі, але й з дапамогаю «калашнікавых», а сродак кантролю за натоўпам — мадыфікаваны тэлевізійны пульта.

Субота, 11 чэрвеня

СТВ, 7.50

«Бясконца гісторыя».

Нямецчына—ЗША, 1984, рэж. Вольфганг Пэтэрсэн.

Прыгодніцкая казка-фэнтэзі.

Дзесяцігадовы Бастыян, які ўцякае ад школьных хуліганаў, знаходзіць у буквіністывай кнігарні старую кнігу. Разгарнуўшы яе, Бастыян трапляе ў дзіўны свет краіны Фантазіі, дзе лётаюць сабакі, жывуць пацешныя цмокі, а велікан

харчуецца камямі. Але Фантазіі пагражае Нішто, і толькі сапраўдны ваяр-летуценнік здольны выратаваць яе.

Нямецкі рэжысэр («Эпідэмія», «Троя») паспяхова працуе ў Галівудзе, пры гэтым імкнецца захаваць аўтарскі почырк. Карціна атрымалася эўрапейска па духу і галівудзкая па тэхніцы.

Прэмія «Сатурн» Амэрыканскай акадэміі фантастыкі. Намінацыя на найлепшы фільм году ў жанры фэнтэзі.

«Лад», 15.55

«Мой амэрыканскі дзядзька».

Францыя, 1980, рэж. Алэн Рэнэ.

Філізофская драма.

Алэн Рэнэ — наватар кінамавы, які імкнецца пранікнуць у чалавечую падсвядомасць, схвапіць плынь свядомасці, пагуляць з уяўным і роальным («Хірасіма, мая любоў»). Фільм «Мой амэрыканскі дзядзька» пацвярджае статус Рэнэ як эксперымэнтатара, але адначасова гэта кіно, зьвернутае да шырокай публікі.

Два мужчыны й жанчына трапляюць у стрэсавыя сытуацыі. Ад-

леньні на поўначы Расеі змагаюцца з бандаю злачынцаў.

Карціна А. Прошкіна драматычная, жорстка-рэалістычная, напружаная — з адчувальнаю атмасфераю «халоднага лета». Выдатная гульня актараў — Валерыя Прыёмыхавы і Анатоля Папанавы.

СТВ, 20.15

«Іншыя».

ЗША—Гішпанія—Францыя, 2001, рэж. Аляксандра Амэнбар.

Містычны трылер.

У аграмадным доме жыве гераіня (Ніколь Кідман) з дваімі дзецьмі. Дзеці хварэюць — ім неабсяпечнае сонечнае святло, і таму ўсе пакоі ў доме завешаныя заслонамі і зачыненыя на ключы. Але акрамя гаспадыні, дзяцей і слуг у доме зьяўляюцца «іншыя»...

Карціна цікавая ня столькі сваім сюжэтам (хаця гледачы, не абазнаныя ў містыцы, будуць шакаванымі), колькі майстэрскай атмасфераю. Цемра, няпэўнае святло, свечкі, ляскачкі ключоў — і анэмічная гісторыя Ніколь Кідман.

«Лад», 21.55

«Няскончаная п'еса для мэханічнага піяніна».

Расея, 1976, рэж. Мікіта Міхалкоў.

Драма паводле п'есы А. Чэхава «Платонаў».

Да «Сібірскага цырульніка» М. Міхалкоў здымаў сапраўднае кіно. «Няскончаная п'еса» — квінтэсэнцыя інтэлігентскіх пакутаў, памножаная на мэханіку піяніна, трагікамедыя недарэчнасцяў з «сольнымі партыямі» споведзяў і «крыкам марала», віртуозная ўнутрыкадравая плястыка — і сьветлавая драматургія апэратара Паўла Лебешавы.

Нядзеля, 12 чэрвеня

АНТ, 16.40

«Белае сонца пустыні».

Расея, 1969, рэж. Уладзімер Матиль.

Расейскі вэстэрн (істэрн) — настолькі вядомы, што не патрабуе камэнтароў.

Андрэй Расінскі

ВЫСТАВЫ

Чэхі ў Вячоркі

На сядзібе БНФ (Варвашэні, 8) працуе фотавыстава, якая апавядае пра шматгадовы шлях Чэхіі да волі і да Эўрапейскага Зьвязу. На выставе прадстаўлены цыкл здымкаў Олджыха Шкакі «Жнівень 1968, Прага», паказаны падзеі 1970—1980 гадоў, у тым ліку сходы дысідэнтаў, пратэсты супраць савецкай акупацыі, дэманстрацыя на Вацлаўскім пляцы ў Празе ў лістападзе 1989 году; здымкі першага прэзыдэнта Чэхіі Вацлава Гаўла, шэраг здымкаў са святаваньняў у Празе з нагоды ўступу Чэскай Рэспублікі ў Эўразьвяз у траўні 2004 году.

Дызайн-біржа-2005

З 14 да 17 чэрвеня ў выстаўным павільёне на Я.Купалы, 27 працуе «Дызайн-біржа-2005». Разьдзелы выставы: дызайн-кантакт, дызайн-адукацыя, дызайн-прадукт, дызайн-сатэліт, дызайн-інфа, дызайн-узровень.

Берасьце праваслаўнае

З 22 да 27 чэрвеня ў Берасьці (Лёгкаатлетычны манэж, вул. Леніна, 23) адбудзецца выстава-кірмаш «Берасьце праваслаўнае».

Беларусь

на старажытных мапах

У Нацыянальнай бібліятэцы Беларусі да 10 чэрвеня працуе выстава «Беларусь на старажытных мапах...». Гэта працяг папярэдняй выставы, прысьвечанай расейскай і нямецкай картаграфіі.

A Dolce Vita e oltre...

Да 12 ліпеня ў Нацыянальным музэі гісторыі і культуры Беларусі (вул. К.Маркса, 12) працуе выстава італьянскага музэю моды «Му-Мо» «A Dolce Vita e oltre...» фонду «Мастацтва Сартыраны». Экспазыцыя з 70 жаночых строяў рэканструюе італьянскую моду 50—90-х гадоў XX ст. Экспанаты музэю — вынік працы сусьветна вядомых атэлье, вырабы haute couture і prêt-à-porter, якія належачь знакамітым жанчынам мінулага стагодзьдзя.

У пошуках Алі Булалы

Да 30 чэрвеня ў галерэі візуальных мастацтваў «Nova» (Веры Харужай, 16) працуе выстаўка фатаздымкаў Лізы Сэлін (Швэцыя). Уваход вольны.

Праездам

Да 20 чэрвеня ў Музэі сучаснага выяўленчага мастацтва (пр. Скарыны, 47) працуе выстава фатаздымкаў Георга Однэра (Швэцыя). Квіткі: 2000.

КАНЦЭРТЫ

Белдзяржфілярмонія

9 (чц) — вечар рамансу. **Заля камэрнай музыкі** 10 (пт) — канцэрт арганнай музыкі. Квіткі: 6000.

ДК Прафсаюзаў

10 (пт) — вечар джазавай музыкі. Джаз-квартэт «Нью-Ёрк-Масква» з прэм'ерай «52' street блюз».

Ростра

10 (пт) у бібліятэцы Я.Купалы (Веры Харужай, 16) адбудзецца акустычны выступ гурту «Ростра». Пачатак у 20.30.

ТЭАТРЫ

Опэра

9 (чц) — «Барыс Гадунюў». 11 (сб) — «Кармэн». 12 (ндз) — «Вянок папулярных мэлёдыяў». 16 (чц) — «Яўген Анегін». 18 (сб) — «Рыгалега». 25 (сб) — вечар старадаўняга рамансу.

Купалаўскі тэатар

9 (чц) — «Згублены рай». 10 (пт), 24 (пт) — «Уваходзіць свабодны чалавек». 12 (ндз), 13 (пн) — «Эрык XIV». 14 (аўт) — «С.В.».

15 (ср), 16 (чц) — «Ідылія». 17 (пт), 26 (ндз) — «Каханьне ў стылі барока».

19 (ндз), 20 (пн) — «Чорная панна Нясьвіжу».

21 (аўт) — «Івона, прынцэса Бургундзкага».

22 (ср) — «Кім».

27 (пн) — «Смак яблыка».

Малая сцэна

14 (аўт) — «Балада пра каханьне».

21 (аўт) — «Адчыніце кантралёру!».

26 (ндз) — «Дом, дзе сьпяць прыгажуні».

Тэатар беларускай драматургіі

9 (чц), 20 (пн) — «Містэр Розыгрыш».

10 (пт) — «Адэль».

13 (пн) — «Парадоксы жарсыці».

14 (чц) — «Песьні ваўка».

15 (ср) — «Адвечная песьня».

16 (чц) — «Нязваны госьць».

21 (аўт) — «П'емонці зьвер».

22 (ср) — «Трыбунал».

23 (чц) — «Кабала сьвятош».

Тэатар імя Горкага

9 (чц) — «Сон дзядзькі».

10 (пт) — «Суцяшальнік удоў».

11 (сб) — «Опэра жабракоў».

Музычны тэатар

10 (пт) — «Вясёлая ўдава».

12 (ндз) — «Марыца».

Маладзевы тэатар

9 (чц) — «Вясельлю быць, або 3 хлусьні мыты не бяруць».

Тэатар эстрады

10 (пт) — «Экзэрсісы на міжвольныя тэмы».

Тэатар-студыя кінактара

9 (чц), 10 (пт) — «Апошняя жанчына сэньёра Хуана».

11 (сб), 12 (ндз) — «Выкраданьне Алёны».

КЛЮБНАЕ ЖЫЦЦЁ

Графіці (671-58-65, 280-01-54) 11 (сб), 18.00 — «Californication Party»: «Red Hot Chili Peppers» Tribute.

14 (аўт), 20.00 — «Крамбамбуля».

21 (аўт), 20.00 — «Крама».

Рэактар (288-61-60, 649-08-88, 766-24-25, 400-67-74) 23 (чц), 18.00 — фэстываль «Наша музыка».

Бліндаж (219-00-10) 9 (чц), 23.00 — dj Egor.

11 (сб), 23.00 — dj Yuliy Metelskiy, dj Max Laitov.

12 (ндз), 23.00 — dj Max Laitov, dj Egor.

X-Ray (223-93-55) 10 (пт), 22.00 — dj Grizzly.

11 (сб), 23.00 — dj Noche.

Madison (219-00-10) 10 (пт), 23.00 — dj-bar.

11 (сб), 23.00 — dj-bar.

12 (ндз), 23.00 — «Staff Party».

КІНО Ў МЕНСКУ

«Аўрора» (253-33-60) «Жах Амільвілю» (прэм'ера): 10 (пт) 17.00, 19.00, 21.00; 11, 12 (сб, ндз) 15.00 (іл), 17.00, 19.00, 21.00.

«Прывід Опэры» (2с): 10—12 (пт—ндз) 20.00.

«Ад 180 і вышэй»: 10—12 (пт—ндз) 16.10 (іл), 18.00.

«Берасьце» (272-87-91) «Зоркавыя войны: эпизод III. Помста Сытхаў» (2с): 10 (пт) 15.15 (іл); 11, 12 (сб, ндз) 12.30 (іл), 15.15.

«Стацкі саветнік» (2с): 10 (пт) 18.00 (іл), 21.00; 11, 12 (сб, ндз) 18.00, 21.00.

«Дружба» (240-90-13) «Правілы здыманья: Хітчаў мэтад»: 10—12 (пт—ндз) 17.00 (іл), 19.00, 21.00.

«Кастрычнік» (232-93-25) «Жах Амільвілю» (прэм'ера): 10 (пт) 15.00, 17.00, 19.00, 21.00; 11, 12 (сб, ндз) 15.00 (іл), 17.00, 19.00, 21.00.

«Масква» (203-14-48) «Жах Амільвілю» (прэм'ера): 10 (пт) 17.00, 19.00, 21.00; 11, 12 (сб, ндз) 15.00 (іл), 17.00, 19.00, 21.00.

«Мір» (288-22-33) «Зоркавыя войны: эпизод III. Помста Сытхаў» (2с): 10 (пт) 15.00, 17.40, 20.20; 11, 12 (сб, ндз) 15.00 (іл), 17.40, 20.20.

«Ля мора»: 10—12 (пт—ндз) 16.30.

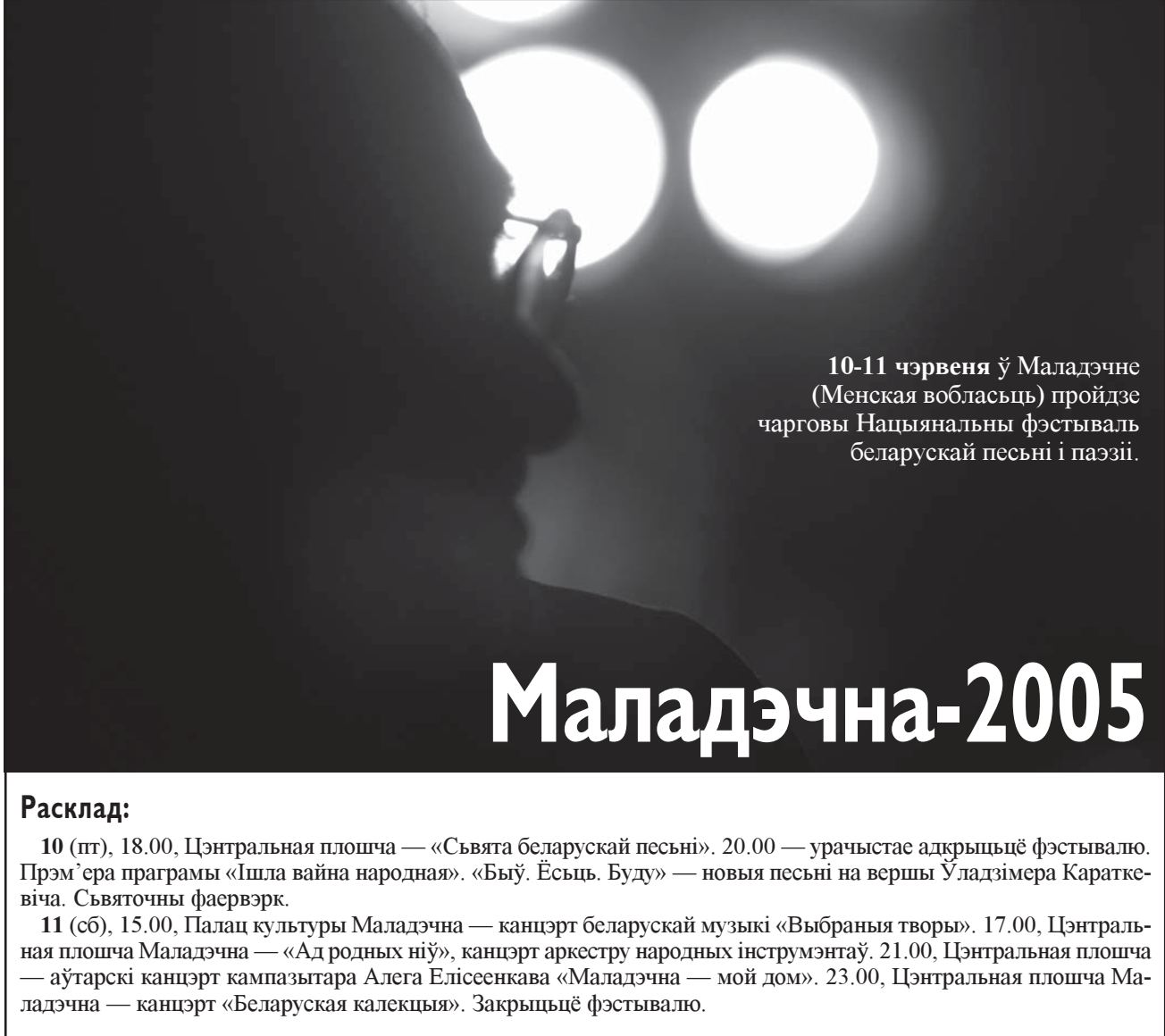
«Стацкі саветнік» (2с): 10—12 (пт—ндз) 18.30, 21.00.

«Перамога» (203-77-66) «Стацкі саветнік» (2с): 10 (пт) 15.50, 18.40, 21.10; 11, 12 (сб, ндз) 15.50 (іл), 18.40, 21.10.

«Піанэр» (227-64-87) «Царства нябеснае»*** (2с): 10—12 (пт—ндз) 16.00, 18.30, 21.00.

«Цэнтральны» (200-34-16) «Зоркавыя войны: эпизод III. Помста Сытхаў» (2с): 10 (пт) 12.40, 15.30, 18.20, 21.00; 11, 12 (сб, ндз) 11.30 (іл), 14.30, 17.30, 20.30.

(2с) — кінафільм падоўжанай працягласьці (іл) — ільготны сэанс (зьніжка 50% для ўсіх гледачоў) Рэйтынгавыя абмежаваньні: *** — дзеці да 16 год не дапускаюцца; **** — дарослым з 18 год.

10-11 чэрвеня ў Маладэчне (Менская вобласць) пройдзе чарговы Нацыянальны фэстываль беларускай песьні і паэзіі.

Маладэчна-2005

Расклад:

10 (пт), 18.00, Цэнтральная плошча — «Сьвята беларускай песьні». 20.00 — урачыстае адкрыцьцё фэстывалю. Прэм'ера праграмы «Ішла вайна народная». «Быў. Ёсьць. Буду» — новыя песьні на вершы Ўладзімера Караткевіча. Сьвяточны фэервэрк. 11 (сб), 15.00, Палац культуры Маладэчна — канцэрт беларускай музыкі «Выбраныя творы». 17.00, Цэнтральная плошча Маладэчна — «Ад родных ніў», канцэрт аркестру народных інструмэнтаў. 21.00, Цэнтральная плошча — аўтарскі канцэрт кампазытара Алега Елісеенкава «Маладэчна — мой дом». 23.00, Цэнтральная плошча Маладэчна — канцэрт «Беларуская калекцыя». Закрыцьцё фэстывалю.

КІНО НА DVD

MASTER RECORDS
«У добрай кампаніі» Камэдыя, ЗША, 2004, рэж. Пол Уайтц. У ролях: Дэніс Куэйд, Тэфэр Грэйс, Скарлет Ёхансан. Паспяховаму рэжысэру мэнэджэру назначаюць у кіраўнікі маладога лядака. У героя дачка-нявеста, да якой заляцаецца новы кіраўнік.
«Больш за каханьне» Рамантычная камэдыя, ЗША, 2005, рэж. Найджэл Коўл. У ролях: Амандэ Піт, Эштан Катчэр, Тарын Манінг. Лёс увесь час зводзіць Олівэра і Эмілі, а яны ўцякаюць. Дык можа, гэта каханьне? Менск, Кісялёва, 12, 643-21-08

КІНО НА Выходныя

Насуперак прысуду лёсу

«Ля мора» («Beyond the Sea») ЗША—Вялікабрытанія—Нямеччына, 2004, каляровы, 121 хв.
Жанр: Біяграфічны музычны фільм.
Аднака: 6 (з 10).

Сьпявак, кампазытар і шоўмэн Бобі Дарын ставіць муз'ыкл пра сваё жыцьцё. Музычныя нумары, дзяцінства, успаміны сьпяляюцца ў драму й песьні на захадзе й досьвітку нядоўгага жыцьця музыкі. Кэвін Спэйсі чарговы раз выступаў і як выканаўца галоўнай ролі, і як рэжысэр. Карціна атрымалася выверанай, тактоўнай, стыльнай, хоць і крыху расьцягнутай. Вандроўкі з успамінаў у сучаснасьць, пераходы да музычных нумароў дазваляюць паказваць ня толькі вонкавыя падзеі ў жыцьці героя, але й ягоны ўнутраны сьвет, а дзіця, якое каментуе сюжэт і зьяўляецца ў

кадры разам з дарослым музыкам, — хаця й ня самая новая, але дзейсная вынаходка. Жыцьцё Бобі Дарына, які канкураваў з самім Сынатрам і стаўся аўтарам гітоў (сярод іх «Mack the Knife»), было насычанае. Лекары прадказалі, што хворы на сэрца Бобі Дарын не пражыве й да 15 год, але Дарын выжыў — і да сваіх 37, калі ён памёр, зрабіў бліскучую кар'еру. Сямейныя абставіны для сьпевака таксама не заўжды былі простымі: ягоная жонка Сандра Дзі (Кэйт Бос'орт) была чалавекам творчым — а двум мастакам пад адным дахам не бывае лёгка. Акрамя таго, Дарын напрыканцы жыцьця даве-

даўся, што яго старэйшая сястра — насамрэч ягоная маці. Але гэтыя абставіны не ператвараюць карціну ў сьлязьлівую мэлядраму — Кэвін Спэйсі засяроджваецца на творчасці, на подыху, на надзеі — і, хаця фільм «Ля мора» не становіцца экзыстанцыйным варыянтам м'юзыклу «Увесь гэты джаз», песьні на досьвітку й захадзе жыцьця на гледача дзейнічаюць. Карціна намінавалася на прэмію за найлепшы саўндтрэк і як найлепшы м'юзыкл, у Менску яна дэманстравалася ў кінафармаце «4x4», а цяпер працягвае ісьці ў кінаатэатрах.
Андрэй Расінскі

ЛЕВЫМ ВОКАМ

У бой ідуць толькі бабкі

Як я быў ахвярай інфармацыйнай вайны. Фэліетон Лёліка Ушкіна.

«Чулі, бабы, Чарнобыль зноў бабахнуў?» — пачуў пару тыдняў таму на прыпынку. Аўтар цытаты — звычайная кабета з тых, якія любяць тачыць лясны на лаўках. «Ну, цётка яўна з прыветам», — падумаў і пабег хутчэй, каб ня чуць базараў пра тое, што ад нуклідаў адзіны сродак — ёдамарын, якім трэба парыць ногі нанач.

Праз пару дзён высветлілася, што цётка з прыпынку была зусім не з прыветам, а зь відавочнымі прыметамі складу злачынства.

КДБ паведаміў, што чуткі аб чарнобыльскім выбуху распаўсюджваюць мэтанакіравана. Натуральна, цяпер я глядзеў на эпізод на прыпынку абсалютна ў

іншым ракурсе.

Ясна, што ў кабаты былі некія прагматычныя ўстаноўкі кампасьціраваць людзям мазгі. Якія? Ну напрыклад, яна дырэктар аптэчнага кіёску, набыла вагон ёдамарыну, а ён нафіг нікому не патрэбен. Вось і пускае чуткі, каб падбухтоўваць піпл набываць заляжалы тавар. А можа, яе чарнобыльскія прагоны выкліканы сэксуальнай дэвіцыяй? Сакавітэмі і яскравымі фарбамі апісваючы выбух рэактара, лахудра малое сабе ў фантазіях зякуляццю гэтага самага.

Яшчэ праз пару дзён гештальт языкагаі мадам зноў кардынальна абнавіўся.

На адрас «Беларускіх навін» прыйшло мыла са штабу «Беларускага нацыянальна-вызвольнага войска» (БНВВ). Генэралы рапартавалі, што адказнасць за арганізацыю дыстрыб'юцыі чарнобыльскіх жахаў цалкам ляжыць на іхніх баевіках.

У кантэксьце гэтай інфармацыі цётка з прыпынку стала тэрарысткай БНВВ. Відавочна, тэрарыстка прайшла інструктаж ў нейкіх летніках Войска, пасля чаго была закінута ў наш тыл з пастаўленай задачай: «Катацца па маршруце 57-га аўтобуса і травіць байкі пра ядзерны Апакаліпсис».

І тут пяць капеек уставілі ўкраінцы. Нейкай зэпаўскай мовай яны асьцярожна прызналі, што чуткі пра аварыю быццам бы мелі нейкі грунт, але радыяцыя ў норме.

Цяпер я ўжо канчаткова забытаўся — хто вы, цётка з прыпынку? Няўжо прашараны і аўтарытэтны эксперт МАГАТЭ? У любым выпадку — хэпі-энд.

А вось чэкістам рана пасылаць ганца па шампусік. Хто ведае, ці не рыхтуе БНВВ шагідаў. Фанатычных бабак, якія настолькі ня любяць любімага прэзыдэн-

та, што могуць сеяць чуткі 24 гадзіны нон-стоп, пакуль усё не паадвальвасца.

Каб у будучыні перамагаць у інфармацыйных войнах, трэба рыхтавацца да контрпэрацыі. Стварыць «Атрад цётка асаблівага прызначэньня» (АЦАП). Калі, крыў божа, з-пад пад'езду зноў пале-зучь дэстабілізуючы чуткі, байкі закрывоць фронт сваімі ляляльнымі кантрачуткамі.

Напрыклад, нехта кажа ў аўтобусе: «Вы чулі, Смаленская і Ігналінская АЭСы накрыліся? Хочаш жыць — ужывай ёдамарын унутрывенна па пяць кубікаў!» І тут у бой ідзе бася АЦАП: «Тожа мне навіна, а вось мне казалі, што заробак у бюджэтнікаў хутка будзе 600 баксаў, а зьвяроў у запарку гэтак добра кормяць, што ад эзбры дэльфін нарадзіўся!»

І, такім чынам, інфармацыйная атака адбіта.

ПАДПІСНЫ ІНДЭКС 63125

легенда беларускага друку

Дык падпісвайся!

Падпіску на «НН» прымаюць на любой пошце, а ў Менску — і на шапікі «Белсаюздруку». Падпіска можна адрасу на паўгодзьдзе. Для прыватных асобаў — 4510 рублёў на месяц, для арганізацыяў — 5631 рублёў. Падпіска на шапікі «Белсаюздруку» каштуе 3440 рублёў на месяц. «Наша Ніва» — гэта 24 старонкі без чужога слова штотыдзень.

Найтаныейшая падпіска: сыпіс шапікаў

Найтаныейшая падпіска на «НН» — на шапікі «Менгасюздруку». Каштуе такая падпіска на месяц усяго 3440 рублёў. Забіраць сваю газету можна ў любой зручнай для вас гандлёвай кропцы «Белсаюздруку» ўжо ў чацьвер па абедзе. Друкуем адрасы пунктаў, дзе можна аформіць падпіску «Да запатрабаваньня».

Участак падпіскі «Белсаюздруку»: вул. Валадарскага, 16, пак. 200	227-88-41
Пункты прыёму падпіскі: вул. Жукоўскага, 5, корп. 1 вул. Раманаўская Слабада, 9 вул. Кашавага, 8	224-32-03 200-83-04 230-29-20
Крампы:	
№1 вул. Жукоўскага, 5	224-03-76
№2 пр. Скарыны, 44	284-83-59
№3 пр. Скарыны, 76	232-46-23
№4 вул. Леніна, 15	227-11-92
№5 вул. Енісейская, 6	243-16-30
№6 вул. Філімонава, 1	235-63-11
№7 вул. Коласа, 69	288-30-20
№8 вул. Сурганава, 40	232-45-10
№9 пр. Ракасёўскага, 140	247-30-15
№10 бульвар Шаўчэнкі, 7	233-74-88
№11 пр. Пушкіна, 77	255-80-71
№12 вул. Кіжаватава, 80	278-77-61
№13 вул. Каліноўскага, 82/2	264-06-42
№14 вул. Валадарскага, 22	227-75-55
№15 вул. Танка, 16	203-82-39

№16 вул. Харужай, 24	234-27-25
№17 вул. Някрасава, 35	231-03-28
№18 ст. м. «Плошча Перамогі»	284-31-06
№19 пр. Машэрава, 5/1	223-81-66
№20 вул. Ясеніна, 16	271-87-21
№21 ст. м. «Пушкінская»	255-57-20
№22 вул. Ілімская, 10, корп. 2	243-16-83
№23 вул. Славінскага, 39	264-36-33
№24 вул. Жылуновіча, 31	295-05-74
№25 вул. Маркса, 21	227-08-52
№26 пр. Скарыны, 113	264-22-91
Шапікі:	
№18 БДТУ, вул. Сьвярдлова, 13/4	
№17 Пэдуніверсытэт, вул. Савецкая, 18	
№78 Гатэль «Юбілейны», пр. Машэрава, 19	
№95 Міністэрства архітэктуры і будаўніцтва, вул. Мясніківа, 39	
№136 ст. м. «Плошча Якуба Коласа», выхад да Акадэміі Фізыхаваньня	
№187 Гатэль «Беларусь», вул. Старажоўская, 15	
№228 Аўтавакзал «Маскоўскі»	
№189 Аўтавакзал «Маскоўскі»	
№198 БДЭУ, пр. Партызанскі, 26	
№209 Прахадная МАЗу, вул. Сацыялістычная, 2	
№228 Унівэрсытэт культуры, вул. Рабкораўская, 17	
№232 Менскі з-д халадзільнікаў, пр. Машэрава, 61	
№245 Больніца хуткай дапамогі, вул. Кіжаватава, 56	
№259 Менскі гандлёвы каледж, вул. Усходняя, 183	
№260 пр. Скарыны, 169	
№262 Гатэль «Плянэта», пр. Машэрава, 31	
№298 пр. Машэрава, 75/1	
№302 9-я больніца, вул. Сямашкі, 8	
№313 Слабадзкі праезд, 24	

ПРывАТНЫЯ АБВЕСТКІ

КАНТАКТЫ

«Малады фронт» за Беларусь! Далучайся! www.mfront.net. Т.: 755-69-90

Гасьцінная Горадня чакае менскіх ЗБСаўскіх вандрунікаў. Вас абавязкова суправадзіць... ДБшнік.

Шукаю прыватных спонсараў для забесьпячэньня мінімальна умоў правядзеньня Сьвята вольнай беларускай паэзіі «Ляўкі-2005» 9—10 ліпеня. Патрэбна 150 у. а. Аніманьсьць гарантую. Пісаць на e-mail: lauki2005@yahoo.ie. Віктару

Запрашаем да супольных дзеяньняў і каардынацыі бацькоў, якія зьбіраюцца аддаваць сваіх дзетак у садок. Можам падзяліцца актуальнай інфармацыяй пра сучасны стан беларускамоўнай дашкольнай адукацыі ў Менску. Крысьціна Вітушка: 236-18-77, 632-27-43, Аляксей Глушко: 226-57-54, 422-22-22

Запрашаем на адпачынак у летнік археалагічнай камунікацыі «Сфэра Палатыды». Т.: 77-626-75. www.palatida.org

КНІГІ

Кніга Паўла Севярынца «Нацыянальная ідэя. Фэнаменалягія Беларусі» ў Інтэрнэце: www.mfront.net

Праную кнігі па гісторыі, этнаграфіі, фальклёры, сучасных аўтараў, постмадэрнізм, аўдыё. Абын, дапамагу знайсці патрэбнае выданьне, сфармаваць бібліятэку. Т. 753-91-96

ПРАЦА

Ясна выканаю пісьмовыя працы па беларускай гісторыі, літаратуры і мове. Зьвяртацца загада пасля 17-й. Т.: 235-18-72. Юры

Выйшаў чарговы нумар гістарычнага часопісу

«Беларускі Рэзыстанс»

Замаўляйце праз «Кнігі-поштай»: п/с 333, 220050, Менск, тэл. 8-029-643-57-33, exlibris@tut.by

Запрашаем у падарожжа

19 чэрвеня (нядзеля)
па маршруце: **Менск—Узда—Кухцічы—Наднёман—Нясвёж—Сноў—Вялікая Ліпа—Вішнявец—Новы Сьвержань—Менск.**

15—18 ліпеня
на **Грунвальд з заездам у Мальбарк і Гданьск.**

21—24 ліпеня
на **Басовішча (Гарадок, Польшча).**
Т.: 232-54-58, 279-05-85, 622-57-20 (Зьміцер) 264-12-38, 776-24-35 (Павал)

Прыватную абвестку ў «НН» (ня больш за 15 слоў) можна падаць звычайным лістом (а/с 537, 220050, Менск), а таксама электроннай поштай на адрас nn@promedia.by або размясьціць у фарме сайту www.nn.by. Дык скарытайцеся!

Наша Ніва

незалежная газэта

заснаваная ў 1906, адноўленая ў 1991

галоўныя рэдактары «Нашай Нівы»:
З. Вольскі (1906), А. Уласаў (1906—1914), Янка Купала (1914—1915), А. Луцкевіч, У. Знамярэўскі (1920), С. Дубаўец (1991—2000).

сакратарка рэдакцыі	Наста Бакшанская
галоўны рэдактар	Андрэй Дынько
фотарэдактар	Арцём Лева
нам. галоўнага рэдактара	Андрэй Скурко
мастацкі рэдактар	Сяргей Харэўскі
выдавец і заснавальнік	Фонд выданьня газэты «Наша Ніва»

АДРАС ДЛЯ ДОПІСАЎ:
220050, Менск, а/с 537
Tel/fax: (017) 284-73-29, 8-029-613-32-32, 8-029-707-73-29.

E-mail: nn@promedia.by
On-line: www.nn.by

© НАША НИВА. Спасылка на «Нашу Ніву» абавязковая. 12 палос фарматам А2, 6 друк. арк. Друкарня РУП «Выдавецтва «Беларускі Дом друку». Менск, пр. Ф. Скарыны, 79. Рэдакцыя не нясе адказнасць за змест рэкламных абвестак. Кошт свабодны. Пасьведчаньне аб рэгістрацыі перыядычнага выданьня №581 ад 4 ліпеня 2002 г., выдадзенае Міністэрствам інфармацыі Рэспублікі Беларусь. Юрыдычны адрас: г. Менск, вул. Калектарная, 20а, п. 2а. Р/р 3015212000012/МГД ААТ «Белінвестбанк», Менск, код 764. Наклад 3373. Газэта выдаецца 48 разоў у год.

Нумар падпісаны ў друку 20.00 08.06.2005.
Замова №

Рэдакцыйны адрас: Менск, Калектарная, 20а/2а